

Ἀπόστολος Ἀθ. Γλαβίνας

ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΙΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ-ΧΟΡΝ

2 – ΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ – 2

12

Ὁ Ἀπόστολος Ἀθ. Γλαβίνας γεννήθηκε στὸ Σοχὸ Θεσσαλονίκης τὸ 1939. Ἀπὸ τὸ 1951 μέχρι τὸ 1958 φοίτησε στὴν ἑπτατάξια Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας κοντὰ στὰ Βασιλικά Θεσσαλονίκης. Τὸ 1959 γράφτηκε στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ 1963 ἔλαβε τὸ πτυχίον τῆς Θεολογίας.

Ἀπὸ τὸ 1967 ὡς τὸ 1969 παρακολούθησε Ἐκκλησιαστικὴ καὶ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία στὴν Καθολικὴ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ τὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης στὴ Δυτικὴ Γερμανία. Τὰ ἐπόμενα δύο χρόνια (1969-71) παρακολούθησε στὸ Παρίσι Βυζαντινὴ Ἱστορία καὶ Θεολογία.

Τὸ 1973 ἀναγορεύτηκε διδάκτορας ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τὸ 1974 διορίστηκε Ἐπιμελητής, τὸ 1978 ἔγινε Ὑφηγητής, τὸ 1979 διορίστηκε Ἐντεταλμένος Ὑφηγητής στὴν Ἔδρα τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, τὸ 1982 ἐντάχθηκε στὴ βαθμίδα τοῦ Ἐπίκουρου Καθηγητῆ, τὸ 1983 ἐξελίχθηκε στὴ βαθμίδα τοῦ Ἀναπληρωτῆ Καθηγητῆ καὶ τὸ 1984 ἐκλέχτηκε Καθηγητὴς στὸ Τμῆμα Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Αὐτοτελεῖς μελέτες:

Ἡ ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081-1118) περὶ ἱερῶν σκευῶν, κειμηλίων καὶ ἁγίων εἰκόνων ἔρις (1081-1085), Θεσσαλονίκη 1973.

Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων, Ἰωάννινα 1978.

Ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, Θεσσαλονίκη 1981.

Τὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολύτριάς, Θεσσαλονίκη 1983.

Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας στὴν προκωνσταντίνηια ἐποχὴ, Κατερίνη 1992.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Copyright 1996

ΙΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ-ΧΟΡΝ

Μάρκου Αύρηλίου 5, Πλάκα - 105 56 'Αθήνα
τηλ. 32.19.196

ISBN 960-7079-54-X

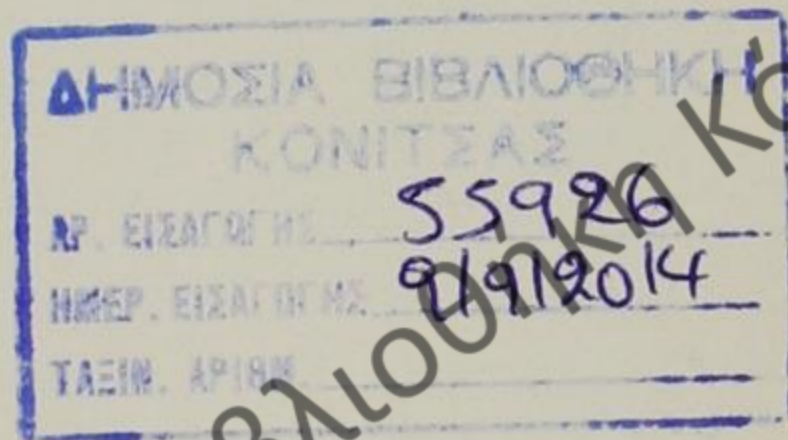
ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ἀπόστολος Ἀθ. Γλαβίνας

ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

* ΣΥΛΛΟΓΗ *
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΩΝΗ
ΔΩΡΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

ΙΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ-ΧΟΡΝ
ΑΘΗΝΑ 1996

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Διάλεξη στη σειρά
ΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ
(27 Νοεμβρίου 1992)

Υπεύθυνη
Χρύσα Α. Μαλτέζου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Ἀφεταιριακοὶ παράγοντες	11
II. Ἡ πραξικοπηματικὴ ἀνακήρυξις τοῦ Ἀὐτοκεφάλου	25
III. Παράμετροι	39
IV. Ἡ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου	62
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

I

Ἀφεταιριακοὶ παράγοντες

Ἡ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ἀφύπνιση τῶν Ἀλβανῶν τὸν περασμένο αἰῶνα ἀποτέλεσε ἀφεταιριακὸ παράγοντα γιὰ τὴ δημιουργία ἐθνικῆς Αὐτοκέφαλῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν Ἀλβανία.

Ἀλβανικὴ κίνηση ἐκδηλώθηκε γιὰ πρώτη φορά τὸ 1828 στὸ Λονδίνο μὲ τὴν ἔκδοση τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, στὸ ἀλβανικὸ ἰδίωμα μὲ τὸ ἑλληνικὸ ὅμως ἀλφάβητο.

Μέχρι τὸ ρωσοτουρκικὸ πόλεμο (1876-1878) δὲν γινόταν σοβαρὸς λόγος γιὰ τὴν Ἀλβανία καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς στὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ.

Οἱ Ἀλβανοί, που εἶναι σὲ ἀρκετὸ βαθμὸ κατάλοιπο τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν, ξεκίνησαν τὸν ἀγῶνα τους, στὴν ἀρχή, μὲ βάση τοὺς Μουσουλμάνους καὶ τοὺς Καθολικοὺς τῆς Βόρειας Ἀλβανίας.

Οἱ Μουσουλμάνοι Ἀλβανοὶ δὲν μποροῦσαν νὰ αἰσθάνονται κάτι τὸ κοινὸ μὲ τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς Σέρβους, ἐνῶ οἱ Καθολικοὶ Ἀλβανοὶ εὐκολὰ ἀποτέλεσαν τὸν πυρήνα τῆς δημιουργίας ἀλβανικῆς

ἐθνικιστικῆς κίνησης ἐπειδὴ δὲν αἰσθάνονταν φιλικὰ διακείμενοι πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους.

Ἡ ὅλη ἡ φροντίδα τῶν Ἀλβανῶν Μουσουλμάνων καὶ Καθολικῶν στράφηκε πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν ἀλβανοφώνων καὶ βλαχοφώνων Ὁρθοδόξων τῆς Ἀλβανίας καὶ Βόρειας Ἡπείρου, οἱ ὅποιοι θεωρήθηκαν ὡς ἰσχυρὸ μέσον γιὰ νὰ καμφθεῖ ἡ ἀναμενόμενη ἀντίδραση τῶν πολυπληθῶν ἑλληνοφώνων Ὁρθοδόξων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀποδεσμευθοῦν ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἐθνικῶς ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό.

Ἡ «Προκήρυξις πρὸς τὸν Ἀλβανικὸν λαόν», τοῦ ἔτους 1888 τοῦ Λαζαριστῆ Γάλλου μοναχοῦ Φαίβεριαλ καὶ τοῦ βλαχοφώνου Ἀποστόλου Μαργαρίτη, τὴν ὁποία διαμοίρασαν σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα στὴ Μακεδονία καὶ Ἀλβανία μὲ σκοπὸ νὰ ἐξερεθίσουν τοὺς Ἀλβανοὺς Ὁρθοδόξους καὶ Βλάχους Ὁρθοδόξους ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ νὰ τοὺς ἐξωθήσουν στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, δὲν ἦταν ἀσήμαντη ὑπόθεση.

Στὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου (13 Ἰουνίου 1878) παραχωρήθηκε στὴν Ἑλλάδα μέρος τῆς Ἡπείρου μέχρι τὸν ποταμὸ Θύαμη (Καλαμά), στὸ Μαυροβούνιο μέρος τῆς Βόρειας Ἀλβανίας καὶ στὴν Αὐστρία ἢ Βοσνία-Ἑρζεγοβίνη.

Ὁ ἐθνικὸς Ἀλβανικὸς Σύνδεσμος τῆς Πρισρένης, ποὺ εἶχε ἰδρυθεῖ λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου καὶ ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του μὲ ἀντιπροσώπους στὸ Βερολίνο, ἀντέδρασε στὴν ἀπόφαση ποὺ ὀδηγοῦσε στὸ διαμελισμὸ τῆς περιοχῆς, ὅπου κατοικοῦσαν ἄλβανόφωνοι, καὶ μὲ τὴ συμπαράσταση καὶ τὴν ὑποστήριξη τῆς Τουρκίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐπιδίωξε τὴν ἀναγνώριση αὐτονόμου ἄλβανικοῦ κράτους ποὺ θὰ περιλάμβανε τὴν Ἡπειρο, τὴ σημερινὴ Ἀλβανία, μέρος ἀπὸ τὰ Σκόπια καὶ τὸ Κοσσυφοπέδιο.

Ὁ Σύνδεσμος τῆς Πρισρένης διατύπωσε πολιτικὸ πρόγραμμα μὲ ἔντονο ἐθνικὸ ἄλβανικὸ προσηνατολισμὸ, ἐπέδρασε ἀρκούντως στὸ ἔσωτερικὸ τῆς χώρας καὶ στὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων καὶ χάρις σ' αὐτὸν τὸ πρόβλημα τῆς Ἀλβανίας ἐμφανίστηκε στὴ διεθνή διπλωματία· ἔτσι ὁ Σύνδεσμος αὐτὸς κατέλαβε ὅπως ἰδιαίτερη θέση στὴν ἄλβανικὴ ἱστορία.

Ὁ Σύνδεσμος ἀνέλαβε ἐπίσης, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπινοήση τοῦ ἄλβανικοῦ ἀλφαβήτου, νὰ διαδόσει καὶ νὰ ἐπιβάλλει τὴ νεοεμφανισθεῖσα γραπτὴ ἄλβανικὴ γλῶσσα καὶ στὰ σχολεῖα τῆς Ἡπείρου μὲ τὴν ἀποστολὴ ἀλφαβηταρίων καὶ ἄλλων βιβλίων.

Τὸ 1886 στὴ Ρουμανία (Βουκουρέστι) ἰδρύθηκε

ἡ ἄλβανικὴ ὀργάνωση *Dritta* (Φῶς), ποὺ ἐνίσχυσε τὶς ἄλβανικὲς ἐκδόσεις.

Στὴν Ἰταλία (Καλαβρία, Ἀπένινα, Σικελία) ὑπῆρχαν, γύρω στὸ 1900, 200.000 Ἀλβανοὶ καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας Κρίσπι (1887-1896) ἦταν Ἀλβανός. Οἱ Ἰταλοαλβανοὶ καλλιέργησαν ἰδιαιτέρως τὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα καὶ λογοτεχνία.

Ἀλβανικὲς κοινότητες ὑπῆρχαν ἀκόμη στὴ Ρωσία, τὴ Βουλγαρία, τὴν Τουρκία, τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Αὐστραλία. Στὴν Ἀμερικὴ ὑπαλόγιζαν τοὺς Ἀλβανούς καὶ ἄλβανόφωνους σὲ 40.000 καὶ ἀπὸ αὐτοὺς 10.000 προέρχονταν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Κορυτσᾶς.

Γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν οἱ Ἀλβανοὶ ἀπὸ τὴν ἐξάρτησὴ τους ἀπὸ τὴ Σερβικὴ Ἐκκλησία, ἰδιαιτέρως ὅμως ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ, ἔπρεπε νὰ δημιουργήσουν δική τους Ἐκκλησία μὲ Ἀλβανούς Ἱερεῖς καὶ μὲ τὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα στὴ λατρεία. Ἡ ἴδρυση, συνεπῶς, Αὐτοκέφαλης Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας θὰ ἀποτελοῦσε στὴν ἀρχὴ οὐσιώδη παράγοντα στὴ δημιουργία ἀνεξάρτητου ἄλβανικοῦ κράτους καὶ ἀργότερα οὐσιώδη παράγοντα στὴ στήριξη τοῦ ἀνεξάρτητου αὐτοῦ κράτους, τὸ ὁποῖο θὰ διασφάλιζε τὴ διατήρηση τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν χαρακτηριστικῶν τους, θὰ τόνωνε τὴν

ἀντίσταση κατὰ τῶν ἐχθρῶν, θὰ περιορίζε τὴν ἐξά-
 πλωση τῆς ἑλληνικῆς καὶ σερβικῆς γλώσσας καὶ θὰ
 ἐνίσχυε τὸν ἀγῶνα γιὰ ἀπελευθέρωση τῶν περιοχῶν
 ἐκείνων στὶς ὁποῖες κατοικοῦσαν, ἀνάμεσα σὲ ἄλ-
 λους λαούς, Ἀλβανοὶ καὶ ἀλβανόφωνοι.

Οἱ ἐθνικιστὲς Ἀλβανοὶ ἔστρεψαν στὴν ἀρχὴ τὸ
 ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴν ἴδρυση Ἀλβανικῆς Ἐκ-
 κλησίας ἔξω ἀπὸ τὶς περιοχὲς τῆς Ἀλβανίας καὶ
 ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς τότε Τουρκίας. Ἔτσι, στὸ
 Βουκουρέστι, ὅπου ἀπὸ τὸ 1896 ὑπῆρχε τὸ ἀλβα-
 νικὸ πολιτικὸ κομιτάτο ἢ «Ἐλευθερία», ἡ ἀλβανικὴ
 ἐφημερίδα *Dritta* (Φῶς) ἔθεσε στὶς 27.5.1900 ὡς
 πρῶτο στόχο τοῦ προγράμματός της τὸ διαχωρισμὸ
 τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ
 Πατριαρχεῖο καὶ τὴν εἰσαγωγή τῆς ἀλβανικῆς
 γλώσσας στὴ λατρεία.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἀπέτυχε τότε καὶ μερικοὶ
 ἐθνικιστὲς Ἀλβανοὶ ἤθελαν τὴ μεταστροφή τῶν Ὀρ-
 θόδοξων Ἀλβανῶν στὴν Οὐνία, ὅπως ἡ ἐφημερίδα
Kombi (Ἔθνος) τῆς Ἀμερικῆς, ἢ στὸν Προτεστα-
 ντισμὸ ὅπως ἡ ἐφημερίδα *Shqipëria* (Ἀλβανία) τῆς
 Λιγύπτου, ἢ τὴ θεοποίηση τῆς Ἀλβανίας.

Στὴν Ἀμερικὴ οἱ συνθῆκες γιὰ τὴν κίνηση δη-
 μιουργίας Ὀρθόδοξης Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἦταν
 πιὸ εὐνοϊκές.

Τὸ 1906 ὁ Σωτήριος Πέτσης ἐξέδωσε στὴ Βοστώνη τὴν ἔφημερίδα *Kombi* ("Ἔθνος), ποὺ χρησιμοποίησε τὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἀμερική. Τὸ ἴδιο ἔτος στὸ Jamestown τῆς Νέας Ὑόρκης συγκροτήθηκε ὁ πρῶτος ἄλβανικὸς πατριωτικὸς σύλλογος καὶ ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ ἐκδίδονται ἔφημερίδες στὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα καὶ νὰ μαθαίνουν οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ ἄλβανόφωνοι ἀνάγνωσι καὶ γραφὴ σὲ ἄλβανικὰ σχολεῖα.

Κοντὰ στὸ Σωτήριο Πέτση ἐργάστηκαν ὁ πολιτικὸς Φαῖκ-μπέη Κονίτσα καὶ ὁ Θεοφάνης Στυλιανοῦ Μαυρομμάτης ἢ Φὰν Νόλι, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐνστερνισθεῖ τὶς ιδέες καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν Ἀλβανιστῶν στὴν Αἴγυπτο καὶ ἐκεῖ εἶχε ἐργαστεῖ γιὰ τὴ διάδοσιν καὶ τὴν ἐπικράτησίν τους, γενόμενος ἐνθουσιώδης ὑπέρμαχος.

Τὸ 1906 ὁ Φὰν Νόλι μετέφρασε στὴν ἑλληνικὴ τὸ βιβλίον τοῦ Σαμί-μπέη Φράσσερι «Ἡ Ἀλβανία. Τί ἔστι, τί εἶναι, τί θὰ γίνῃ. Σκέψεις πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἐκ τῶν περικυκλούντων αὐτὴν κινδύνων. Ὑπὸ Σαμί-μπέη Φράσερη. Μετάφρασις Φὰν Νόλι», *Shqipëria* Καΐρου, ἀριθ. 1 τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1906.

Τὸ ἴδιο ἔτος πῆγε στὴν Ἀμερική, στίς 8 Μαρτίου 1908 χειροτονήθηκε Ἱερέας ἀπὸ τὸ Ρῶσο

Ἄρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς, Καναδᾶ καὶ Ἀλάσκας Πλάτωνα καὶ μὲ κέντρο τῆ Βοστώνη εἰσήγαγε πρῶτος τὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα στὴ λατρεία.

Ὁ Φάν Νόλι διακήρυττε ὅτι ἡ ἀτυχία γιὰ τοὺς Ἀλβανούς δὲν βρισκόταν τόσο στὴ θρησκευτικὴ διαφορά τους (Ὁρθόδοξοι, Καθολικοί, Σουνίτες, Μπεκτασήδες) ὅσο στοὺς θρησκευτικοὺς ἡγέτες τους, γιατί αὐτοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄλλοδαποὶ (Ἕλληνες — Ἰταλοὶ — Τοῦρκοι) ἀλλὰ Ἀλβανοὶ καὶ πατριῶτες ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε εἰσήγαγε τὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα στὴ λατρεία καὶ ἔτσι ἡ Ἐκκλησία προσέλαβε ἔθνικὸ χαρακτήρα.

Ὁ Φάν Νόλι μετέτρεψε τὸν ἄλβανον σὲ ἔθνικὸ πολιτικὸ βῆμα, γιατί καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμά του Ἱερεῖς τῶν ἄλβανικῶν κοινοτήτων δὲν ἐξυπηρετοῦσαν μόνο τὴν Ἐκκλησία ἀλλὰ ἐξυπηρετοῦσαν μέσα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία Ἀλβανούς μὲ ἄλβανικὴ ἔθνικὴ συνείδηση ἢ ἄλβανοφώνους, τοὺς οποίους, ὅπως διατείνονταν οἱ Ἀλβανοί, ἐπιδίωκε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ τοὺς ἐξεληλιθίσαι.

Γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν λειτουργικῶν ἀναγκῶν ὁ Φάν Νόλι μετέφρασε στὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα λειτουργικὰ βιβλία καὶ μὲ τὸν Τουρκαλβανὸ πολιτικὸ

Φαϊκ-μπέη Κονίτσα ίδρυσαν τὸ 1912 στὴν Ἀμερικὴ (Βοστόνη) τὸν Παναλβανικὸ Σύνδεσμο τῆς Ἀμερικῆς *Vatra* (Ἑστία), ποὺ συντόνιζε πάνω ἀπὸ 80 ἄλβανικοὺς πατριωτικοὺς, μουσικοὺς, μορφωτικοὺς, φιλανθρωπικοὺς καὶ ἄλλους συλλόγους, μὲ δημοσιογραφικὸ ὄργανο τὴν ἑφημερίδα *Dielli* (Ἡλιος).

Ὁ ἀγώνας αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὸ 1912 μεταφέρθηκε στὴν Ἀλβανία καὶ τὴν Βόρεια Ἡπειρο, μὲ κέντρο τὴν Κορυτσά, μὲ στόχο ὄχι μόνον νὰ ἐνισχυθεῖ τὸ νεοδημιούργητο ἄλβανικὸ κράτος (στὶς 28 Νοεμβρίου 1912 ὁ Ἰσμαήλ Κεμάλ Βλιώρα ἀνύψωσε τὴν ἄλβανικὴ σημαία στὴν Αὐλώνα καὶ διακήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία τῶν Ἀλβανῶν) ἀλλὰ καὶ νὰ δημιουργηθεῖ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Ἀλβανικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἔτσι μόνον θὰ μπορούσαν οἱ Ἀλβανοὶ νὰ ἀποκτήσουν τὴ θρησκευτικὴ τους ἀνεξαρτησία, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ, καὶ νὰ ἀποκόψουν τοὺς Ἑλληνας καὶ ἑλληνοφώνους τῆς Βόρειας Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Οἱ πολιτικὲς συγκυρίες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον βοήθησαν τοὺς Ἀλβανιστὲς, ἀφοῦ οἱ τέσσερις Μητροπόλεις τῆς Ἀλβανίας καὶ

Βόρειας Ἡπείρου (Δυρραχίου, Κορυτσᾶς, Βελεγράδων, Δρυϊνουπόλεως) ἦταν ἀκέφαλες, γιατί οἱ τέσσερις Μητροπολίτες τῶν Ἐπαρχιῶν αὐτῶν (Ἰάκωβος Νικολάου ἢ Γκιγκίλας, Γερμανὸς Ἀθανασιάδης, Ἰωακείμ Μαρτίτσης ἢ Μαρτινιανός, Βασίλειος Παπαχρήστου ἢ Χρηστίδης) ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὶς ἑδρες τους.

Στὶς 17 Δεκεμβρίου 1920 ἡ Ἀλβανία ἔγινε δεκτὴ στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ὡς μέλος καὶ στὶς 29 Ἰουλίου 1921 ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὴν Πρεσβευτικὴ Διάσκεψη τῶν Παρισίων ἐπίσημα ὡς κράτος. Τὰ δύο αὐτὰ σημαντικὰ γεγονότα εἶχαν καταστατικὲς ἐπιπτώσεις στὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Ἀλβανίας, γιατί ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία στοὺς Ἀλβανιστὲς Ὀρθοδόξους νὰ ἀνακηρύξουν πραξικοπηματικὰ τὴν Ἐκκλησία τους Ἀυτοκέφαλη στὸ Κληρικολαϊκὸ Συνέδριο τοῦ Βερατίου στὶς 12 Σεπτεμβρίου τοῦ 1922.

Στὴν κίνησιν γιὰ τὴ δημιουργία Ἀυτοκέφαλης Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἠγγήθησαν τρεῖς κληρικοί, ποὺ ἦρθαν στὴν Κορυτσά, ὅπου βρισκόταν τὸ κέντρο τοῦ Ἀλβανισμοῦ, ἀπὸ τὴν Ἀμερική: ὁ Ἄτ Βασίλειος Μάρκου καὶ ὁ Εὐάγγελος (Ἀγαθάγγελος) Τσάμπσης τὸ Μάιο τοῦ 1920 καὶ ὁ περιβόητος Φάν Νόλι τὸ Σεπτέμβριο τοῦ ἴδιου χρόνου.

Στόχος τους ἦταν νὰ ἀναλάβουν τὴ διακυβέρνηση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν Ἀλβανία, νὰ τὴν ὀργανώσουν σὲ ἔθνοφυλετικές βάσεις, κατὰ τὸ σχέδιο καὶ τὴν ἐπιθυμία τῶν Ἀλβανιστῶν τῆς *Vatra*, καὶ νὰ ἐπιτύχουν νὰ τὴν ἀποκόψουν καὶ μ' αὐτὴ νὰ ἀποκόψουν τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ἀλβανίας, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Ἕλληνες, ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δύο Ἱερεῖς (Ἄτ Βασίλειος καὶ Εὐάγγελος) εἶχαν δηλώσει ρητῶς ὅτι μόνο ὕστερα ἀπὸ ἄδεια τοῦ Ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Κορυτσᾶ Μητροπολίτη Δυρραχίου Ἰακώβου θὰ προέβαιναν σὲ ἱεροπραξίες, ἐντούτοις ἡ ὑπόσχεση αὐτὴ δὲν εἶχε καμιά σημασία καὶ γιὰ τοὺς δύο.

Τὴν ἐποχὴ τῆς παραμονῆς τοῦ Μητροπολίτη Δυρραχίου Ἰακώβου στὴν Κορυτσᾶ (1919-1921) εἶχε συγκροτηθεῖ ἡ «Ὁρθόδοξος Ἑνωσις Κορυτσᾶς», τὰ μέλη τῆς ὁποίας ζήτησαν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τὴν αὐτονομία τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Μητροπολίτη Ἰακώβο ὑπὸ τὴν πνευματικὴ ἐπικυριαρχία τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ κίνηση αὐτὴ, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, δὲν βρῆκε εὐρύτερη ἀνταπόκριση καὶ ἡ διεθνὴς ἀναγνώριση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρ-

τησίας τῶν Ἀλβανῶν ἰσχυροποίησε τὴ μερίδα τῶν Ἀλβανιστῶν Ὁρθοδόξων νὰ ἐντείνουν τὴν κίνησή τους γιὰ ἐπίτευξη πλήρους θρησκευτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ πλήρους ἀλβανοποίησης τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀλβανοποίηση αὐτὴ ἄρχισε ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ ὅταν τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τοῦ 1921 κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἀλβανιστὲς Ἱερεῖς ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κορυτσᾶς καὶ ἐπεβλήθη βιαίως σ' αὐτὸν ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα στὴ λατρεία.

Στὴν ἐπιχείρησή τους αὐτὴ οἱ Ἀλβανιστὲς Ὁρθόδοξοι εἶχαν τὴ συμπαράσταση τῶν Μουσουλμάνων τῆς Ἀλβανίας γιὰτὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση τοὺς Μουσουλμάνους ἐξυπηρετοῦσε ἡ διάσταση ἀνάμεσα στὶς δυὸ μερίδες τῶν Ὁρθοδόξων, τοὺς Ἑλληνας καὶ πατριαρχικοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ἀλβανίας καὶ Βόρειας Ἡπείρου ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τοὺς Ἀλβανιστὲς Ὁρθοδόξους ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Οἱ Μουσουλμάνοι, ἀντιληφθέντες ποῦ ὀδηγοῦνταν οἱ Ὁρθόδοξοι, ὄχι μόνον σκοπίμως δὲν ἐπενέβαιναν γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἡρεμία καὶ ἡσυχία, ἀλλὰ ὅπου τοὺς εὐνοοῦσαν οἱ περιστάσεις παρενέβαιναν καὶ μὲ τὶς ἐπεμβάσεις τους συντελοῦσαν ὥστε ἡ διάσταση ἀνάμεσα στὶς δυὸ μερίδες τῶν Ὁρθοδόξων νὰ διευρύνεται ἀφοῦ ἡ ἀποδυνάμωση τῶν Ὁρθοδόξων, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἄρχουσα

τάξη και ἤλεγχαν τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ μιᾶς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Ἀλβανίας συντελοῦσε στὴν δική τους ἐνδυνάμωση καὶ ἀνύψωση. Ἔτσι, οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Ἀλβανίας, ζῶντες στοὺς κόλπους ἐνὸς ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους διακειμένου μουσουλμανικοῦ κράτους, δὲν ἀντιλήφθηκαν ποῦ τοὺς ὀδηγοῦσε ὁ ἄκρατος ἐθνικισμός, τὸν ὁποῖο ἐκμεταλλεύτηκε κατὰ τὸν καλλίτερο τρόπο ἡ ἀλλόθρησκη Κυβέρνηση τῆς Ἀλβανίας.

Οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Ἀλβανίας δὲν ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἰδοῦν ὀργανωμένο τὸ ὀρθόδοξο στοιχεῖο τῆς Ἀλβανίας σὲ μιὰ συμπαγὴ ἐνότητα, ποῦ θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τὴν ἄρση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆ δημιουργία ἀνεξάρτητης καὶ ἀπαλλαγμένης ἀπὸ ἐξωτερικὲς ἐπιρροὲς Ἐκκλησίας, γιατί στή διαίρεση καὶ τὴν ἀποσύνθεση τῶν Ὀρθοδόξων διέβλεπαν τὴ δυνατότητα τῆς δικῆς τους πλήρους ἐπικράτησης.

Οἱ Ἀλβανιστὲς Ὀρθόδοξοι ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναγνώριση τῆς Ἀλβανίας (29 Ἰουλίου 1921) ὄχι μόνο παραβίασαν τὴν ὑποβληθεῖσα στὴν Κ.Τ.Ε. Δήλωση (2 Ὀκτωβρίου 1921) γιὰ σεβασμὸ τῶν δικαιῶν τῆς ἑλληνικῆς μειονότητας, ἀλλὰ καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ καὶ τὴν

Ἄλβανία τὸ Μητροπολίτη Δυρραχίου Ἰάκωβο, στὶς 8 Νοεμβρίου 1921, γιὰ νὰ μείνουν τελείως ἀκέφαλοι οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ νὰ ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι τὴ χειραφέτησή τους κατὰ τὴ δική τους βούληση.

Ὅπως ἐξελισσόταν ἡ ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση στὴν Ἄλβανία δὲν μποροῦσε νὰ βρεθεῖ ἡ χρυσὴ τομὴ γιὰ τὴν ἄρση τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴ διευθέτησι τῆς ἐκκλησιαστικῆς κρίσεως καὶ ἦταν φυσικὸ οἱ φιλότιμες προσπάθειες τοῦ Δημάρχου Κορυτσᾶς Ραφαὴλ Βασιλείου Ἀβραὰμ γιὰ συμφιλίωση τῶν δυὸ μερίδων Ὀρθοδόξων νὰ ἀποτύχουν, ἀφοῦ οἱ Ἄλβανοὶ πίστευαν ὅτι ἐφόσον θὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑπάρχει δεσμὸς τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἡ Ἐκκλησία τους θὰ λάβαινε ὁδηγίες ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, θὰ ἦταν ὁ δεσμὸς αὐτὸς ἐπικίνδυνος μικρόβιο γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ νεοπαγοῦς ἀλβανικοῦ κράτους.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου Ἰάκωβος καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἄλβανία εὐρισκόμενος δὲν ἔπαυε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ διευθέτησι τῆς ἐκκλησιαστικῆς κρίσεως στὴν Ἄλβανία. Μὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Δῆμαρχο Δυρραχίου Κωστάκη Πάφταλη εἰσηγήθηκε τὴ σύγκλησι νόμιμης ἐκκλησιαστικῆς ἐθνοσυνέλευσης ὥστε μὲ βάση τὰ πορίσματά της νὰ ἀποφάσιζε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὴν ὀρι-

στική λύση τοῦ ζητήματος. Ἡ πρόταση αὐτὴ τοῦ Ἰακώβου ἀποτέλεσε τὴ βάση πάνω στὴν ὁποία στήριξαν οἱ Ἀλβανιστὲς Ὁρθόδοξοι τὸ ἀντικανονικὸ Κληρικολαϊκὸ Συνέδριο τοῦ Βερατίου, στὴ σύγκληση τοῦ ὁποίου σημαντικὴ ἦταν καὶ ἡ συμβολὴ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

II

Ἡ πραξικοπηματικὴ ἀνακήρυξις τοῦ Αὐτοκεφάλου

Τὸ Κληρικολαϊκὸ Συνέδριον συγκλήθηκε στὶς 10 Σεπτεμβρίου 1922 μὲ τὴ συμμετοχὴ 33 ἀντιπροσώπων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν πρόσωπα ἀρεστὰ στὶς ἀλβανικὰς ἀρχάς, ποὺ δὲν ἐκπροσωποῦσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἀπηχοῦσαν τίς γνώμεις τῶν Ἐπαρχικῶν ποὺ ἀντιπροσώπευαν, ἐκλεγμένα ἔτσι ὥστε νὰ ὑπερισχύσουν σ' αὐτὸ οἱ Ἀλβανιστὲς τοῦ Φάν Νόλι. Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου ὀρίστηκε ὁ Οἰκονόμος Ἰωσήφ Παπαπέτρου, ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος τῆς Μητρόπολης Κορυτσᾶς, ὁ Ἄτ Βασίλειος Μάρκου διεδραμάτισε πρωταγωνιστικὸν ρόλον ὡς ἐκπρόσωπος τῆς παράταξις τοῦ Φάν Νόλι, ἐνῶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Βησσαρίων Τζοβάννης ἦταν ἀντιπρόσωπος τῶν ἀπόψεων τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησις.

Τὸ Συνέδριον αὐτὸ ἀνακήρυξε πραξικοπηματικὰ Αὐτοκέφαλη τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλβανίας, προχώρησε εἰς τὴν σύνταξιν προσωρινοῦ Κατα-

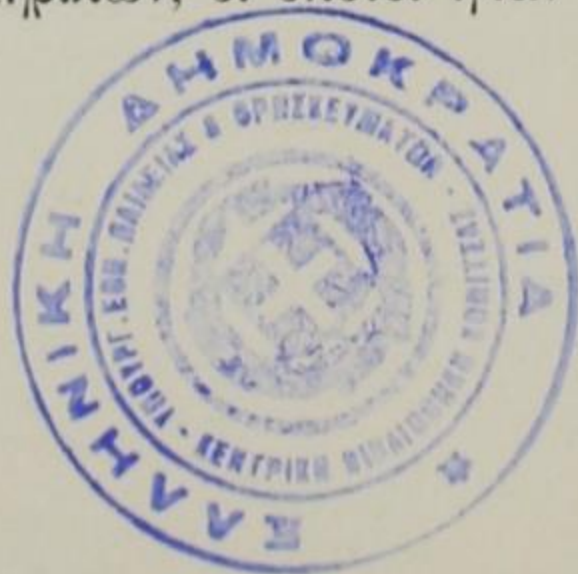
στατικοῦ ἀπὸ 14 ἄρθρα (12 Σεπτεμβρίου 1922), διόρισε ὀκταμελὲς Ἀνώτατο Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο (4 κληρικοὶ καὶ 4 λαϊκοί) γιὰ τὴ διοίκηση τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας μέχρι νὰ ἐκλεγοῦν καὶ νὰ ἐνθρονιστοῦν Ἀρχιερεῖς στὶς τέσσερις Μητροπόλεις τῆς Ἀλβανίας καὶ καθόρισε ὡς ἔδρα τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τὴν Κορυτσά.

Ἡ πραξικοπηματικὴ ἀνακήρυξη τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας γιὰ μιὰ μικρὴ σχετικῶς χριστιανικὴ ὀρθόδοξη μειονότητα ἦταν ἐπικίνδυνη πολυτέλεια ἀπὸ ἄποψη ἐκκλησιαστικὴ γιὰτὶ δὲν συνέφερε στοὺς ἴδιους τοὺς Ὀρθοδόξους, ἐφόσον μὲ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ Αὐτοκεφάλου ἐξυπηρετοῦνταν μόνον βραχυπρόθεσμα οἱ Ἀλβανιστὲς Ὀρθόδοξοι ἐνῶ μακροπρόθεσμα ἐξυπηρετοῦνταν οἱ Μουσουλμάνοι καὶ σὲ βάρος τῶν ἰδίων τῶν Ἀλβανιστῶν Ὀρθοδόξων.

Τὶς ἀποφάσεις τοῦ Κληρικολαϊκοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερατίου ἀναγνώρισε ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση στὶς 18 Σεπτεμβρίου. Τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα, στὶς 21 Σεπτεμβρίου, τελέστηκε δοξολογία σ' ὅλους τοὺς ναοὺς μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀνακήρυξης τοῦ Αὐτοκεφάλου. Στὶς 30 Σεπτεμβρίου ὁ Ἱερέας Ἰωσήφ Παπαπέτρου ἔστειλε ἀπὸ τὴν Αὐλώνα τηλεγράφη-

μα στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο γνωστοποιουῖσε τὴν ἀνακήρυξη τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας. Στις 14 Ὀκτωβρίου ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου Ἄτ Βασίλειος Μάρκου γνωστοποίησε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τὴν ἀναγνώριση ὅλων ὅσα ἔγιναν στὸ Βεράτιο καθὼς καὶ τὴν ἀναγνώριση τῆς Ἀλβανικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ὡς Αὐτοκέφαλης Ἐθνικῆς Ὁρθόδοξης Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας, μὲ εἰδικὸ Διάταγμα, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης. Στις 26 Ὀκτωβρίου τὸ Καταστατικὸ τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας δημοσιεύτηκε στὴν ἐπίσημη Ἐφημερίδα τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης. Τὸ Ἀνώτατο Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο, μὲ ἰδιαίτερο Κανονισμό, ποὺ δημοσιεύτηκε στὶς 5 Φεβρουαρίου 1923, διοίκησε τὴν Ἀλβανικὴ Ὁρθοδοξία μέχρι τὶς 18 Φεβρουαρίου 1929, ὅταν συγκροτήθηκε πραξικοπηματικὰ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξης Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας.

Τις ἐνέργειες τοῦ Κληρικολαϊκοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερατίου δὲν ἀναγνώρισε καταρχὴν ἡ πλειοψηφία τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν τῆς Ἀλβανίας. Γι' αὐτὸ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ἀναγκάστηκε νὰ λάβει αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον τῶν κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν

ἀποφασισμένοι νὰ διατηρήσουν τὴν κανονικὴ τάξη. Τελικὰ ὅμως οἱ περισσότεροι Ἱερεῖς ἀποχώρησαν, ἐνῶ ὅσοι συνέχισαν νὰ ἀντιδροῦν διώχτηκαν ἀπὸ τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση διαμαρτυρήθηκε στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν γιὰ τὴν πράξη αὐτή, ἡ Σερβικὴ Κυβέρνηση σύστησε στοὺς Ἀλβανούς νὰ ἀποφύγουν τὸ σχίσμα καὶ νὰ τηρηθεῖ ἡ κανονικὴ τάξη, ἐνῶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐκδήλωσε τὴν πρόθεση νὰ παραχωρήσει αὐτοδιοίκητο ἐπαρχιακῆς Ἐκκλησίας. Ἀκόμη, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἔστειλε στὴν Κορυτσά ὡς ἑξάρχου τὸν Ἐπίσκοπο Μιλητουπόλεως Ἱερόθεο.

Ὁ Ἱερόθεος, ὅταν ἔφτασε στὴν Ἀλβανία, συμμάχησε μὲ τοὺς Ἀλβανιστὲς καὶ μὲ ἐγκύκλιό του πῆρε τὸ μέρος τους καὶ δέχτηκε τὶς ἀποφάσεις τοῦ Κληρικολαϊκοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερατίου. Ἐπίσης ἐπιδίωξε νὰ φέρει στὴν Ἀλβανία καὶ τὸν Ἐπίσκοπο Συνάδων Χριστοφόρο Κίσση, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὸ Βεράτι.

Ὅταν γνώρισε αὐτὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ζήτησε ἀπὸ τὸν Ἱερόθεο νὰ ἐπιστρέψει στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἐπεδίωξε νὰ ἔρθει μὲ τὸν Ἱερόθεο καὶ ἐπιτροπὴ ἀπὸ Ἀλβανούς γιὰ νὰ διευθετηθεῖ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα. Τελικὰ, τὸν Ἀ-

πρίλιο τοῦ 1923 ἔφτασε στήν Κωνσταντινούπολη ἑπταμελῆς ἄλβανική ἐπιτροπή, οἱ διαπραγματεύσεις ὅμως ἀπέτυχαν, γιατί τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο παραχώρησε αὐτοδιοίκηση στήν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία, πού δὲν τὴν δέχτηκαν οἱ Ἀλβανοί.

Ἀπὸ τότε τὸ ἄλβανικὸ ζήτημα ἔγινε πιὸ ὀξύ καὶ ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανὸς ἀγωνιζόταν στήν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, τοὺς μῆνες Ἀπρίλιο καὶ Μάιο, νὰ διαφωτίσει τοὺς ἀρμόδιους γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ γιὰ τὰ δίκαια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1923 ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος Συνάδων Χριστοφόρος ἐγκατέλειψε τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἦρθε στήν Κορυτσά, τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα πῆρε ἄλλη τροπή, ἀφοῦ οἱ δυὸ Ἐπίσκοποι Ἱερόθεος καὶ Χριστοφόρος στὶς 17 καὶ 18 Νοεμβρίου ἀνακήρυξαν τοὺς ἑαυτοὺς τους σὲ Μητροπολίτες Κορυτσαῶν καὶ Βελεγράδων καὶ συγκρότησαν τὴ Σύνοδο τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας προχωρώντας στὶς 30 Νοεμβρίου καὶ 4 Δεκεμβρίου στήν ἐκλογή καὶ χειροτονία τοῦ Φάν Νόλι σὲ Μητροπολίτη Δυρραχίου. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δὲν ἔλαβε ἀπόφαση γιὰ τὶς πραξικοπηματικὲς αὐτὲς ἐνέργειες, γιατί ἐκεῖνο πού πρῶτεψε ἦταν νὰ βρεθεῖ λύση στὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα τῆς Ἀλβανίας.

Στὴ φάση αὐτὴ ἦταν ἀποφασισμένο νὰ παραχωρήσει τὸ Αὐτοκέφαλο ὕστερα ἀπὸ συστάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης, γιὰ νὰ προλάβει ἔτσι τοὺς κινδύνους ἀπὸ τὴν Ἰταλία, τὸ Βατικανὸ καὶ τὴν Οὐνία, ποὺ ἤθελαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν ἐκκλησιαστικὴ κρίση στὴν Ἀλβανία.

Ἐνῶ ὅμως καταβάλλονταν προσπάθειες γιὰ τὴν παραχώρηση τοῦ Αὐτοκέφαλου, ἡ ἐπανάσταση τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1924 καὶ ὁ σχηματισμὸς στὴν Ἀλβανία Κυβέρνησης ἀπὸ τὸν Φάν Νόλι ἀνέστειλαν κάθε κίνηση πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆ. Οἱ διαπραγματεύσεις ξανάρχισαν τὸ 1925 μὲ τὸν Ἀχμέτ Ζώγου, ποὺ ἐπανῆλθε στὴν ἐξουσία. Τὸ Μάρτιο τοῦ 1925 πῆγαν στὰ Τίρανα ὁ Ἐπίσκοπος Μιλητουπόλεως Ἱερόθεος καὶ ὁ λαϊκὸς Παντελῆς Κοτόκος, εἶχαν ἐπαφές μὲ κυβερνητικοὺς παράγοντες καὶ τοὺς δόθηκαν ὑποσχέσεις ὅτι θὰ μεταβεῖ ἐπιτροπὴ στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ λυθεῖ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα. Ἡ ἀπέλαση ὅμως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου καὶ οἱ διαβολές τοῦ "Ατ Βασιλείου Μάρκου στὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ὀδήγησαν τὶς προσπάθειες σὲ ναυάγιο.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου Βασιλείου (15 Ἰουλίου 1925) ἄρχισαν νέες διαπραγματεύσεις. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀποφάσισε νὰ

παραχωρήσει με Τόμο τὸ Αὐτοκέφαλο στὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία. Ἐπίσης ἀποφάσισε νὰ μεταβεῖ στὴν Ἀλβανία ὡς ἑξαρχος ὁ Μητροπολίτης Τραπεζοῦντος Χρῦσανθος. Στὴν περίοδο τῆς διακυβέρνησης τῆς χώρας μας ἀπὸ τὸν Θ. Πάγκαλο οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδας μετὰ τὴν Ἀλβανία ἦταν φιλικές καὶ γι' αὐτὸ μπορούσε νὰ προχωρήσει ἡ διευθέτησις τοῦ ζητήματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας. Ὁ Χρῦσανθος ἔμεινε στὴν Ἀλβανία 40 περίπου ἡμέρες, τοὺς μῆνες Μάιο καὶ Ἰούνιο τοῦ 1926, καὶ πέτυχε νὰ ὑπογραφεῖ στίς 6 Ἰουνίου 1926 Συμφωνία, τῆς ὁποίας τὸ κείμενο ἔστειλε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Στὰ τέλη τοῦ 1926 ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔκαμε ὁρισμένες τροποποιήσεις στὴ Συμφωνία καὶ τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1927 ἔστειλε ξανά τὸν Χρῦσανθο στὴν Ἀλβανία. Οἱ Ἀλβανοὶ ὅμως ἀπόρριψαν τὸ κείμενο τοῦ Πρωτοκόλλου, γιατί διέφερε ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ εἶχε συνταχθεῖ στὴν Ἀλβανία. Ἐπειτα ἡ Ἀλβανία, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τοῦ Ἰταλοαλβανικοῦ Συμφώνου (27 Νοεμβρίου 1926) βγῆκε ἐνισχυμένη. Οἱ φανατικοὶ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ προπαγανδιστὲς ξένων ὁμόρων κρατῶν ἐξαπέλυσαν ἄγρια ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Συμφωνίας, τὴν ὁποία χαρακτήρισαν «νίκη τοῦ Φαναρίου», ἡ

άρθρογραφία ἐντάθηκε, ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ἡ συμπαγῆς ἐνότητα στὴν ὁμάδα τῶν ἕξι Ὀρθοδόξων Βουλευτῶν τοῦ Ἀλβανικοῦ Κοινοβουλίου, τὸ φρόνημα τῶν Ὀρθοδόξων μειώθηκε, στὴν Ἀλβανία διασπάστηκε ἡ μερίδα τῶν πατριαρχικῶν, οἱ γειτονικὲς πρὸς τὴν Ἀλβανία χῶρες τάχθηκαν ἐνάντιες στὴ Συμφωνία τῆς 6ης Ἰουνίου 1926 καὶ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ἦταν ἀποφασισμένη νὰ λύσει μόνη τῆς τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα, ἀφοῦ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δὲν ἔδειχνε διαθέσεις νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὶς τροποποιήσεις πού εἶχε ἐπιφέρει στὸ Πρωτόκολλο.

Στις ἀρχές τοῦ 1927 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἔστειλε καὶ πάλι τὸ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρῦσανθα στὴν Ἀλβανία, ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ὅμως ἀπὸ Ὀρθοδόξους Ἀλβανούς ἐπιτροπὴ ὅπως καὶ τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης ἀποφάνθηκαν ἐναντίον τοῦ Πρωτοκόλλου καὶ τὸ ἔκριναν ὡς ἀπαράδεκτο. Ἀργότερα ὅμως τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀναγκάστηκε νὰ ἐπαναφέρει γιὰ συζήτησιν τὴ Συμφωνία τῆς 6ης Ἰουνίου 1926, ἀλλὰ οἱ νέες διαπραγματεύσεις σχετικὰ μὲ τὸν τύπο τοῦ Αὐτοκεφάλου, τὸν τρόπο ἐκλογῆς τῶν Μητροπολιτῶν καὶ ἰδιαίτερα τὸν τρόπο ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας καθυ-

στεροῦσαν καὶ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ἀποφάσισε νὰ λύσει μόνη της τὸ ζήτημα αὐτό.

Τὸ Μάιο τοῦ 1928 ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση κάλεσε στὰ Τίρανα τοὺς δυὸ Ἐπισκόπους Ἱεροθεο καὶ Χριστοφόρο καὶ τὸ λαϊκὸ θεολόγο Παντελὴ Κοτόκο, γιὰ νὰ λύσουν τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα ἐσωτερικῶς οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Ἀλβανίας μὲ τὴ συμπαράσταση τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης καὶ δίχως τὴ γνώμη καὶ τὴν ἔγκριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Καὶ οἱ τρεῖς, ὕστερα ἀπὸ ὑπόμνηση σ' αὐτοὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὅτι θὰ ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ κάθε ἀπόφασή τους ἂν ἔλυναν τὸ ζήτημα ἀντίθετα μὲ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες καὶ τὴ Συμφωνία τῆς 6ης Ἰουνίου 1926 καὶ ὅτι σὲ τέτοια περίπτωση θὰ ἦταν ὑποχρεωμένο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ προχωρήσει στὴ λήψη μέτρων ἐναντίον τους καὶ νὰ ἐπιβάλλει τὴν ἰσχὺ τῶν Κανόνων, ἀρνήθησαν νὰ συνεργήσουν σὲ ἐσωτερικὴ λύση τοῦ ζητήματος.

Τὴν 1η Σεπτεμβρίου 1928 ἡ Ἀλβανία ἀνακηρύχθηκε Μοναρχία καὶ ὁ Ἀχμέτ Ζώγου βασιλιάς. Τὸ γεγονός αὐτὸ συνετέλεσε νὰ ἐπιβραδυνθοῦν οἱ προσπάθειες γιὰ λύση τοῦ ζητήματος. Σ' αὐτὸ συνέβαλε καὶ ἡ ἄρνηση τῶν Ἐπισκόπων Ἱεροθέου καὶ Χριστοφόρου καθὼς καὶ τῶν θεολόγων Παντελῆ

Κοτόκου και Βασιλείου Ίωαννίδη νὰ βοηθήσουν τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση στὴ λύση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκκρεμότητος.

Ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση διάλεξε ὅμως ἄλλο δρόμο. Ἐπιστράτευσε, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1929, τὸν Ἐπίσκοπο Βησσαρίωνα Τζοβάννη καὶ τὸ Σέρβο Ἐπίσκοπο Βίκτωρα Μιχαήλοβιτς, γιὰ τὸν ὁποῖο ζητήθηκε ἄδεια ἀπὸ τὸν Πατριάρχη τῆς Σερβίας Δημήτριο, μὲ σκοπὸ νὰ συγκροτηθεῖ ἡ Σύνοδος τῆς Ἀλβανικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἔτσι στὶς 11, 12 καὶ 17 Φεβρουαρίου 1929 χειροτονήθηκαν στὰ Τίρανα τρεῖς Ἀλβανοὶ Ἀρχιερεῖς καὶ στὶς 18 τοῦ ἴδιου μήνα συνεδρίασε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ πραξικοπηματικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία ἀναγνωρίστηκε στὶς 26 Φεβρουαρίου ἀπὸ τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση μὲ Διάταγμα. Ὁ Βησσαρίων Τζοβάννης ἀνακηρύχθηκε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας.

Ἰστέρα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ διατάχθηκε ὁ Ἐπίσκοπος Μιλητουπόλεως Ἱερόθεος νὰ ἀπέχει ἀπὸ κάθε πράξη, ἐνῶ στὶς 3 Μαρτίου 1929 ἀπελάθηκε ἀπὸ τὴν Ἀλβανία.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καθαίρεσε ὅλους τοὺς πραξικοπηματίες κληρικούς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Σκόδρας Βίκτωρα, ἐνημέρωσε τὶς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ἀλβα-

νίας καὶ διαμαρτυρήθηκε στὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση. Ἐπίσης, μπροστὰ στὸν κίνδυνο νὰ ἀναγνωριστεῖ ἡ Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Πολωνίας, ἔστειλε τὸ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρῦσανθο, τὸ Μάρτιο τοῦ 1929, στὸ Βελιγράδι, Βουκουρέστι καὶ Βαρσοβία γιὰ νὰ διαφωτίσει τὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες γιὰ τὰ ἔκτροπα τῆς Ἀλβανίας. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1929 συνήλθε στὴν Κορυτσᾶ τὸ δεύτερο Κληρικολαϊκὸ Συνέδριο, τὸ ὁποῖο ψήφισε τὸ Καταστατικὸ τῆς Ὀρθόδοξης Αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας (64 ἄρθρα).

Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1929 ἦρθε στὴν Ἀθήνα ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης καὶ τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ὁ Δήμαρχος Κορυτσᾶς Βασίλειος Ἀβραάμ. Ὁ Ἀβραάμ ἦρθε σὲ Συμφωνία, στὶς 9 Δεκεμβρίου 1929, μὲ τὸ Χρῦσανθο, ἡ Συμφωνία ὅμως αὐτὴ δὲν ἐφαρμόστηκε.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1930 ψηφίστηκε τὸ Νομοθετικὸ Διάταγμα γιὰ τὶς Θρησκευτικὲς Κοινότητες τῆς Ἀλβανίας (34 ἄρθρα). Μὲ τὸ Διάταγμα αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάχθηκε στὸ Κράτος καὶ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1931 ἐγκρίθηκε ὁ Κανονισμὸς γιὰ τὴ γενικὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας (92 ἄρθρα). Ἀπὸ τὸ 1930 μέχρι τὸ 1935 καμιὰ πρόοδος δὲν σημειώθη-

κε για τή λύση τῆς ἐκκρεμότητας παρὰ τὴν προθυμία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τὸ Μάιο τοῦ 1932 ὁ Βησσαρίων Τζοβάννης ἐπισκέφτηκε τὴ Ρουμανία χωρὶς νὰ ἐπιτύχει τὴν ἀναγνώριση τῆς Ἐκκλησίας του ἀπὸ τὸ Ρουμανικὸ Πατριαρχεῖο. Τὴν ἀνοιξη ὅμως τοῦ 1933 στὸ Βουκουρέστι συνῆλθε τὸ Συνέδριο τοῦ Βαλκανικοῦ Τμήματος τῆς Παγκόσμιας Χριστιανικῆς Ἐνώσεως καὶ σ' αὐτὸ ἐκφράστηκε μὲ συμπάθεια γιὰ τὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία ὁ Πατριάρχης τῆς Ρουμανίας.

Πολλὴ φιλικὴ διάθεση ἔδειξε καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία πρὸς τὸ Βησσαρίωνα Τζοβάννη, πού ἔλαβε μέρος τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1933 στὴ σύσκεψη τοῦ «Παγκοσμίου Συνεδρίου Διεθνoῦς Φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν» στὴ Σόφια.

Ἡ ἐκκρεμότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος ἀπέβαινε σὲ βάρος τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀλβανίας, οἱ ὅποιοι καταπιέζονταν τώρα περισσότερο ἀπὸ τὸ πολυπληθέστερο καὶ πιὸ ὀργανωμένο μουσουλμανικὸ στοιχεῖο. Μεγάλος κίνδυνος ὑπῆρχε ἀκόμη γιὰ τὴν Ὀρθοδοξία τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὴν Οὐνία καὶ τὸ Βατικανό, ὅπως ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάμειξη τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ δράση τῶν Οὐνιτῶν ξεσήκωσε τὸ 1936 τοὺς Ὀρθοδόξους, πού ἀποφάσισαν νὰ συγκαλέσουν συ-

νέδριο για να διορθώσουν τὰ κακῶς κείμενα, να συγκροτήσουν τὴν Ἐκκλησία καὶ να λύσουν τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα. Τὸ συνέδριο συνήλθε τὸ Μάιο τοῦ 1936 στὴν Κορυτσά, ὁ Βησσαρίων Τζοβάννης υπέβαλε παραίτηση στὶς 27 Μαΐου καὶ ἔτσι δινόταν ἡ εὐκαιρία στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο να ἐπαναρχίσουν οἱ διαπραγματεύσεις.

Ἵστερα ἀπὸ τὴν παραίτηση τοῦ Βησσαρίωνα Τζοβάννη ἄρχισαν νέες διεργασίες για να λυθεῖ τὸ ζήτημα. Στὴν Ἀλβανία οἱ Ὀρθόδοξοι μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν Ἐπίσκοπο Συνάδων Χριστοφόρο Κίτση ἐκδήλωναν ἔντονα τὴ διάθεσή τους για τὴ διευθέτηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κρίσης.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1936 ἦρθε στὴν Ἀθήνα ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀλβανικῆς Βουλῆς Κῶτσο Κόττα για διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση καὶ τὸ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρῦσανθο. Ὡς βάση τῶν προσπαθειῶν τέθηκαν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἡ Συμφωνία τῶν Τιράνων τῆς 6ης Ἰουλίου 1926 καὶ ἡ Συμφωνία τῶν Ἀθηνῶν τῆς 9ης Δεκεμβρίου 1929. Ὄταν ὁ Κῶτσο Κόττα γύρισε στὴν Ἀλβανία ἀρνήθηκε να ἀναλάβει ἐπίσημες διαπραγματεύσεις, γιατί ἤθελε να τοῦ ἀνατεθεῖ ὁ σχηματισμὸς Κυβέρνησης. Στὶς ἀρχές Νοεμβρίου τοῦ 1936 ὁ Κῶτσο Κόττα ἔγινε Πρωθυπουργὸς

καὶ ὁ Θωμᾶς Ὁρολογὰς ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης. Οἱ συναντήσεις, οἱ ἐπαφές καὶ οἱ συζητήσεις ἀνάμεσα σὲ ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα καὶ πολιτικούς παράγοντες βοήθησαν θετικά. Πιὸ θετικά βοήθησε καὶ ἡ σύγκληση στὰ Τίρανα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖο δέχτηκε νὰ ἀναληφθοῦν προσπάθειες γιὰ νὰ λυθεῖ τὸ ζήτημα.

Ἵστερα ἀπὸ αὐτά, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξουσιοδότησε τὸ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρῦσανθο νὰ ἀρχίσει ἐπαφές μὲ τοὺς Ἀλβανούς. Στις 18 Μαρτίου 1937 ὑπογράφηκε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ Χρῦσανθο καὶ δύο Ἀλβανούς, τὸν Ἐπίσκοπο Συνάδων Χριστοφόρο καὶ τὸ δικηγόρο Ἰωσήφ Κέδη, προκαταρκτικὴ Συμφωνία. Μὲ βάση τοὺς ὅρους τῆς Συμφωνίας αὐτῆς ἐκδόθηκε στὶς 12 Ἀπριλίου 1937 ὁ Τόμος μὲ τὸν ὁποῖο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀνακήρυξε Ἀυτοκέφαλη τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας.

III Παράμετροι

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 15 ἐτῶν (1922-1937) πολλοὶ παράγοντες ἀναμείχθηκαν στὴν ἐκκλησιαστικὴ κρίση τῆς Ἀλβανίας. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιδίωξαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν κρίση γιὰ δικό τους ὄφελος ἐνῶ ἄλλοι προσπάθησαν νὰ βοηθήσουν θετικῶς ὥστε νὰ διευθετηθεῖ ἡ κρίση πρὸς ὄφελος τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος τῆς Ἀλβανίας χωρὶς νὰ τραυματισθεῖ, μὲ τὴν εἰσαγωγή ἀντικανονικῶν ἐνεργειῶν καὶ μεθόδων, τὸ γόητρο τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ νὰ προσβληθοῦν οἱ θεσμοὶ οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴ διοίκησίν της.

Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ξέσπασε ἡ ἐκκλησιαστικὴ κρίση στὴν Ἀλβανία, τὸ Βατικανὸ καὶ ἡ Ἰταλία προσπάθησαν νὰ τὴν ἐκμεταλλευθοῦν πρὸς ὄφελός τους. Ἄλλωστε, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀκόμη ὑπῆρξε μυστικὴ ὑποστήριξις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πραξικοπήματος τοῦ 1922 ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία εἶχε κατακτητικὰς βλέψεις στὸ βορειοηπειρωτικὸ ἔδαφος ἢ τουλάχιστο ὄνειρευόταν μιὰ Ἀλ-

βανία πού θα κηδεμονευόταν από αυτήν και θα περιλάμβανε ολόκληρη την Ήπειρο.

Ήταν γνωστό το ενδιαφέρον της Ίταλίας στην Άλβανία προκειμένου να διασφαλιστεί ή αδριατική ισορροπία, όπως γνωστές ήταν και οι προσηλυτιστικές προσπάθειες των Ρωμαιοκαθολικῶν σέ βάρος των Ὁρθοδόξων της Άλβανίας και της Βόρειας Ἡπείρου.

Και ο κίνδυνος από τις δραστηριότητες του Βατικανού και της Ουνίας ήταν ύπαρκτος και σοβαρός, γιατί ήγετικά στελέχη των ομάδων του Αυτόκεφάλου της Άλβανικής Ἐκκλησίας, και ιδίως ο Φάν Νόλι, ήταν ὄργανα των Ἰταλῶν και κατά καιρούς αναδυόταν στην επιφάνεια και συζητοῦνταν να προσεγγίσει ή Ἄλβανική Ἐκκλησία τὸν Παπισμὸ μέσα από την Ουνία.

Ὁ Πρεσβευτὴς της Ἑλλάδας στὸ Δυρράχιο Πανουργιάς τόνιζε τὸν κίνδυνο ἀπὸ τὴν Ἰταλία καὶ τὸ Βατικανὸ καὶ ἦταν τῆς γνώμης ὅτι θὰ ἀπομακρυνόταν ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἂν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὑποχωροῦσε καὶ πρόσφερε στοὺς Ἄλβανούς τὸ Αυτόκέφαλο γιὰ νὰ μὴ δεῖ τὴ λατινικὴ καλύπτρα νὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὴν Ἄλβανία, ἀφοῦ δὲ θὰ μπορούσε νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῆς Ἄλβανικῆς Ὁρθοδοξίας σύμφωνα μὲ τις ἀντιλήψεις του.

Ἡ Ἰταλία καὶ τὸ Βατικανὸ εὐνοοῦσαν τὴν ἐπικράτηση τῆς ἀλβανικῆς γλώσσας στὴ λατρεία καὶ τὰ σχολεῖα καθὼς καὶ τὴν αὐτονόμηση τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας, γιατί ἔτσι θὰ ἀπομακρύνονταν περισσότερο ἢ Ἑλλάδα καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπὸ τὴν Ἀλβανία καὶ θὰ διευρύνονταν τὰ δικά τους πλαίσια δράσης καὶ ἐπέμβασης στὸ ἀλβανικὸ καὶ ἠπειρωτικὸ ἔδαφος.

Ἡ συμφωνία ποὺ ὑπογράφηκε στὶς 6 Ἰουνίου 1926 ἀνάμεσα στὸ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρῦσανθο, ἀπεσταλμένο ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὰ Τίρανα, καὶ τοὺς Ἀλβανούς γιὰ τὴν παραχώρηση τοῦ Αὐτοκεφάλου δὲν ἱκανοποίησε πλήρως τὴν Ἰταλία καὶ τὸ Βατικανό, γιατί καὶ ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς παράγοντες θεωρήθηκε ὅτι εὐνοοῦσε τὴν Ἑλλάδα. Κρίθηκαν ὡς μεγάλη πρὸς τὴν Ἑλλάδα παραχώρηση ἢ χρήση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας στὴ λατρεία, ἢ λειτουργία τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καθὼς καὶ ἡ ἐκλογή Μητροπολιτῶν γιὰ τὴν πλήρωση τῶν κενῶν ἀρχιερατικῶν ἐδρῶν τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν συμφωνηθέντα κατάλογο ὑποψηφίων, τοὺς ὁποίους χαρακτήρισε ἡ Ἰταλία ὡς Ἑλληνες.

Ἡ Ἰταλία, ὕστερα ἀπὸ τὴ συμφωνία αὐτή, πλησίασε περισσότερο τὴν Ἀλβανία καὶ πέτυχε νὰ

ὑπογραφεῖ στίς 27 Νοεμβρίου 1926 τὸ διάρκειας πέντε ἐτῶν Ἰταλοαλβανικὸ Σύμφωνο Φιλίας καὶ Ἀσφάλειας. Μὲ τὸ σύμφωνο αὐτὸ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ἐνισχύθηκε ἀκόμη περισσότερο στὴ λύση τοῦ Αὐτοκεφάλου ὄχι μόνο γιατί ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἠθικὰ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνηση ἐργαζόταν κι αὐτὴ γιὰ τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Δωδεκανήσου καὶ διαπραγματευόταν τὸ ζήτημα αὐτὸ μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Καὶ οἱ Ἰταλοὶ πίστευαν ὅτι θὰ ἔκαμπταν τὸ ἐθνικὸ φρόνημα τῶν Δωδεκανησίων ἐὰν ἐξουδετερωνόταν ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ ἀποκόπτονταν οἱ δεσμοὶ ποὺ συνέδεαν τὰ Δωδεκάνησα μὲ τὴν Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ Ἰταλοὶ πίστευαν ὅτι, συμμαχώντας μὲ τοὺς Ἀλβανούς, θὰ μπορούσαν νὰ πιέσουν τὸ Φανάρι ὄχι μόνο νὰ προχωρήσει στὴ λύση τοῦ Αὐτοκεφάλου ἀλλὰ καὶ νὰ προβεῖ καὶ σὲ ἄλλες ὑποχωρήσεις ποὺ θὰ μείωναν τὴν παρουσία του στὴν Ἀλβανία καθὼς καὶ τὴν παρουσία τῆς Ἑλλάδας.

Ὅταν τὸν ἐπόμενο χρόνο ὑπογράφηκε ἡ Ἰταλοαλβανικὴ Συνθήκη Ἀμυντικῆς Συμφωνίας (27 Νοεμβρίου 1927), διάρκειας εἴκοσι ἐτῶν, ἡ παρουσία τῆς Ἰταλίας στὴν Ἀλβανία τονώθηκε περισσότερο,

ἡ Ἀλβανία ἔτεινε νὰ μεταβληθεῖ σὲ Ἴταλικὸ προ-
τεκτοράτο καὶ ἡ Ἀδριατικὴ ἔγινε κλειστὴ θάλασ-
σα.

Τῆ νέα αὐτὴ ἀμυντικὴ συμφωνία ἐπιδίωξε ὁ
Μουσολίνι γιὰτὶ ἐνοχλήθηκε ἀπὸ τὴν ὑπογραφείσα
στὶς 11 Νοεμβρίου 1927 στὸ Παρίσι πολιτικὴ συν-
θήκη φιλίας καὶ συμμαχίας ἀνάμεσα στὴ Γαλλία
καὶ τὴ Σερβία.

Οἱ δεσμοὶ φιλίας καὶ συμμαχίας ἀνάμεσα στοὺς
Ἀλβανοὺς καὶ Ἴταλοὺς, ὕστερα ἀπὸ τὰ δυὸ Συμ-
φωνα, ἐνίσχυσε ἀκόμη περισσότερο τὴν προπαγάν-
δα τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Οὐνίας καὶ ἄρχισαν οἱ
ἐπαφές ἀνάμεσα στὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση καὶ τὸ
Βατικανὸ γιὰ τὴ σύναψη Κονκορδάτου γιὰ τοὺς
Καθολικοὺς τῆς Ἀλβανίας.

Γιὰ τὴ σύναψη αὐτὴ ἀσκήθηκαν πιέσεις στὴν
Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ἀπὸ τὸ Μουσολίνι. Εὐτυχῶς
δὲν ἐπιτεύχθηκε ἡ σύναψη τοῦ Κονκορδάτου, γιὰτὶ
μ' αὐτὸ ἐπιδιωκόταν νὰ ἀφεθεῖ ἐλεύθερο πεδίο στὴ
ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα, ἡ ὁποία θὰ ἀσκοῦνταν
ὄχι μόνον μέσα ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἱερατικὴ Σχο-
λὴ, ποὺ προβλεπόταν νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν Ἀλ-
βανία.

Τὸ κέντρο τῆς δράσης τῆς οὐνιτικῆς προπαγάν-
δας ἦταν ἀναμφίβολα τὸ Ἐλβασάν ὅπου λειτουρ-

γοῦσε ἀπὸ καιρὸ οὐνιτικὴ ἐκκλησία μὲ δυὸ Ἱερεῖς. Τὸ 1928 δυὸ Ὀρθόδοξοι Ἱερεῖς, οἱ Ναοὺμ Πετσίνη καὶ Γιοβάν Τόδη προσχώρησαν στὴν Οὐνία, γιατί ἡ Ἐκκλησία δὲν δέχτηκε νὰ ἄρει τὴν ὑπάρχουσα ἐναντίον τους μητροπολιτικὴ ἀπόφαση καὶ ἐπιπλέον ἡ οἰκεία ἐπιτροπὴ ἀρνήθηκε νὰ χορηγήσει σ' αὐτοὺς τὸ μηνιαῖο τους χρηματικὸ ἐπίδομα. Ἀργότερα ὁ ἓνας πέθανε καὶ ὁ δεύτερος ἐπέστρεψε στὴν Ὀρθοδοξία.

Τὸ 1935 ὑπῆρχαν στὴν Ἀλβανία 100.000 Ρωμαιοκαθολικοί, 200 Ἱερεῖς, μιὰ Μονὴ καὶ 5 Ἀρχιερεῖς καὶ ὅλα αὐτὰ ἦταν στὴν ὑπηρεσία τῆς προπαγάνδας.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1935 ἐμφανίστηκε στὴν Κορυτσά ὁ Οὐνίτης Ἱερέας Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ κηρύγματά του πέτυχε νὰ συγκεντρώσει σεβαστὸ ἀριθμὸ χριστιανῶν στὸν καθολικὸ ναὸ τῆς πόλης καὶ κατόρθωσε νὰ πείσει μερίδα χριστιανῶν γιὰ τὴν ἐλάχιστη, ὅπως ἔλεγε, διαφορὰ ἡ ὁποία ὑπῆρχε ἀνάμεσα στοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τοὺς Οὐνίτες. Τότε ὑπῆρχε κίνδυνος προσηλυτισμοῦ Ὀρθοδόξων καὶ μάλιστα ἀπὸ τὶς καλλίτερες οἰκογένειες. Ἡ ἐπέμβαση ὅμως τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης, ἡ ὁποία ζήτησε τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Ἀθανασίου ἀπὸ τὴν Κορυτσά, γιατί δαισθανόταν ὅτι ἡ ἐπικράτηση τῆς

παπικῆς ἐπιρροῆς στήν Ἀλβανία θὰ παρεῖχε δυσκολίες σ' αὐτήν, πού θὰ μπορούσαν νὰ θέσουν σέ προφανή κίνδυνο τήν ἴδια τήν ὑπόσταση τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους, ἀπέτρεψε τόν κίνδυνο.

Εἶναι φανερό ὅτι ἐπιλέχθηκε ἡ Κορυτσά ὡς πεδίο δράσης τῶν Οὐνιτῶν γιατί ἡ πόλη αὐτή ἦταν τὸ κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας στήν Ἀλβανία καί γιατί ἐκεῖ εἶχε ἀρχίσει νὰ διογκώνεται ἡ ἀγανάκτηση τῶν Ὁρθοδόξων ἐναντίον τοῦ φερομένου ὡς Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλβανικῆς Ὁρθοδοξίας Βησσαρίωνα Τζοβάννη γιά τή μὴ ἐπανασύνδεση τῶν σχέσεων τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας μέ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, πρὸς τὸ ὁποῖο πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ἀλβανίας ἔστρεφαν ἀκόμη τὸ νοῦ τους καί τήν καρδιά τους.

Στὸ Ἐλβασάν, στήν Κορυτσά καί ἄλλοῦ ἔδρασε καί ὁ Ἰταλὸς ὑπὲρκοος Οὐνίτης Ἱερέας Παπαπέτρος Σκαρπέλι ἀπὸ τῆ Σικελία, ὁ ὁποῖος λειτουργοῦσε καί κήρυττε στήν ἐλληνικὴ γλῶσσα γιά νὰ προσελκύσει τὸ ὀρθόδοξο ἐλληνόφωνο πλήρωμα.

Τὸ 1936 στάλθηκε ἀπὸ τὸ Βατικανὸ ὡς νούντσιος στήν Ἀλβανία ὁ ἱκανὸς καί ἐπιδέξιος Ἐπίσκοπος Ildebrando Antoniutti, πού ἦταν μέχρι τότε νούντσιος στήν Κίνα. Ὁ Antoniutti ἀνέπτυξε δραστήρια προπαγάνδα ἀνάμεσα στοὺς Ὁρθοδόξους καί

κατόρθωσε νὰ παρασύρει στὸν Καθολικισμό καὶ τοὺς δυὸ Ρουμάνους Ἱερεῖς ποὺ ἐργάζονταν στὴν Ἀλβανία.

Μέσα στὸ κλίμα τῶν διχοστασιῶν ποὺ ὑπῆρχαν ἀνάμεσα στοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Ἀλβανίας, ἡ ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα εὔρισκε ἔδαφος, τὸ ὁποῖο διευρυνόταν μὲ τὶς συχνές ἐπισκέψεις Ἰταλῶν ἐπισήμων, τὶς χρηματικὲς ἐνισχύσεις ἀπὸ τὸ Βατικανό, τὶς δαφιλεῖς ὑποσχέσεις γιὰ χρῆση τῆς ἄλβανικῆς γλώσσας στὴ λατρεία καὶ τὴ συντήρηση ὅλων τῶν σχολείων τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων μὲ παπικὰ χρήματα καὶ ἄλλα.

Καὶ ἡ Ρουμανία προσπαθοῦσε νὰ διασφαλίσαι κάποια συμφέροντα στὴν Ἀλβανία ποὺ συνδέονταν μὲ τὸ βλάχικο γλωσσικὸ ἰδίωμα καὶ τοὺς Κουτσόβλαχους.

Τὸ 1933 Ὀρθόδοξοι τοῦ Δυρραχίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπικρατοῦσε ἀνησυχία καὶ ἀγανάκτηση ἐξαιτίας τῆς συζητουμένης ἐπιβολῆς τῆς ἄλβανικῆς γλώσσας στὴ λατρεία, θὰ προτιμοῦσαν τὴ ρουμανικὴ γλώσσα ὡς Κουτσόβλαχοι.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἦταν τῆς γνώμης τότε νὰ εἰσακούσει τὴν αἴτηση τοῦ βλαχόφωνου αὐτοῦ πληθυσμοῦ γιὰ εἰσαγωγή τῆς ρουμανικῆς γλώσσας στὴ λατρεία ἐφόσον πρόκεινταν γιὰ ἀπο-

κρυσταλλωμένη γλώσσα στήν ὁποία ἦταν μεταφρασμένα τὰ ἱερὰ βιβλία. Ἡ ἐφαρμογή ὅμως τοῦ μέτρου αὐτοῦ θὰ ἀναθέτονταν στοὺς κατὰ τόπους Ἀρχιερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωση θὰ ἀποδέχονταν τὴ χρήση τῆς στοὺς ναοὺς τῶν Ἐπαρχιῶν τους ἐνῶ ἢ ἀντίσταση θὰ ὑποδαύλιζε τὰ μίσση.

Οἱ Ρουμάνοι, ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ 1929, ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ συγκρότησαν πραξικοπηματικά τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, δὲν θὰ ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τοὺς καθαιρεμένους ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κληρικούς καὶ δὲν θὰ ἀναγνώριζαν τὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία. Ὑπέβαλαν ὅμως στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τὴν παράκληση νὰ ληφθοῦν ὑπόψη στὶς μέλλουσες διαπραγματεύσεις, γιὰ τὴν ἐξομάλυνση τῶν σχέσεων Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ Ἀρωμοῦνοι πού ζοῦσαν στήν Ἀλβανία καὶ κυρίως στήν Κορυτσά καὶ νὰ ἐξασφαλισθεῖ σ' αὐτοὺς ἡ χρήση τῆς ρουμανικῆς γλώσσας στὴ θεία λατρεία καὶ τὰ σχολεῖα. Γι' αὐτὰ ἐνδιαφερόταν καὶ ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία. Καὶ ἔτσι ὅταν τὸ Μάιο τοῦ 1932 ὁ «Ἀρχιεπίσκοπος» τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας Βησσαρίων Τζοβάννης ἐπισκέφτηκε τὴ Ρουμανία γιὰ νὰ λάβει Μύρο γιὰ

τὴν Ἐκκλησίᾳ του καὶ νὰ πείσει τοὺς Ρουμάνους νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ καθεστῶς της, ὁ Ρουμάνος Πατριάρχης Μύρων δὲν ἀναγνώρισε τὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησίᾳ καὶ δὲν τοῦ ἔδωσε Ἅγιο Μύρο, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι αὐτὸ παρασκευαζόταν γιὰ τὶς ἀνάγκες μόνο τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ὁ Βησσαρίων ἀπέτυχε νὰ ἀποκτήσει τὸ 1932 αὐτὰ πού ἤθελε ἀπὸ τοὺς Ρουμάνους, ὅπως εἶχε ἀποτύχει καὶ τὸ 1919 νὰ πείσει πολιτικούς κύκλους τοῦ Βουκουρεστίου νὰ τὸν χειροτονήσῃ Ἐπίσκοπο ἢ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κορυτσά καὶ τὸ Δυρράχιο, ρουμανίζουσα μερίδα Ὁρθοδόξων ὑπῆρχε καὶ στὸ Ἑλβασάν.

Τὸ 1936 ὁ νέος νούντσιος τοῦ Βατικανοῦ στὴν Ἀλβανία Ἐπίσκοπος Ildebrando Antoniutti προσηλύτισε τοὺς δυὸ Ρουμάνους Ἱερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας στὴν Ἀλβανία καὶ μὲ ἐνέργειες τοῦ Ρουμάνου Πρεσβευτῆ στὴν Ἀλβανία περισώθηκε ἡ παρουσία τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἀντικαταστάθηκαν οἱ δυὸ προσηλυτισθέντες κληρικοί.

Τόσο ὁ προσηλυτισμὸς τῶν δυὸ Ρουμάνων Ἱερέων ὅσο καὶ ἡ ἐντεινόμενη ἀνάμεσα στοὺς Κουτσό-

βλαχους τῆς Ἀλβανίας ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα εἶχε ἀνησυχῆσει τοὺς Ρουμάνους καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας θὰ γινόταν κοινὸ διάβημα πρὸς τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση, ἀπὸ τοὺς Πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας, Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδας, νὰ καταπαύσει ἡ ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα στὴν Ἀλβανία σὲ βάρος τῶν Ὀρθοδόξων.

Καὶ ὁ Πατριάρχης τῆς Ρουμανίας Μύρων, ἔχοντας πληροφορίες τὸ 1936 ὅτι κυοφοροῦνταν λύση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῆς Ἀλβανίας, μὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, στὶς 15 Ἰουνίου 1936, ἀναφέρθηκε στὸ φόβο ἀθέτησης, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκλογή τοῦ Μητροπολίτη Ἀλβανίας, τῆς ὑπόσχεσης νὰ περιφρουρηθοῦν τὰ κεκτημένα, ὅπως ἔγραφε, δίκαια τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀλβανίας, ὅπως ἦταν οἱ «Ρωμοῦνοι», καὶ παρακάλεσε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο νὰ περιφρουρηθοῦν καὶ τὰ ἐθνικὰ δίκαια τῶν Ρουμάνων στὴν Ἀλβανία, δηλαδὴ ἡ χρῆση τῆς ἐθνικῆς τους γλώσσας στοὺς ναοὺς καὶ ἡ μονιμότητα τῶν ἱερατικῶν προϊσταμένων.

Στις 19 Ἀπριλίου 1937 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, μὲ γράμμα του πρὸς τὸν Πατριάρχη τῆς Ρουμανίας, ἀναφέρει, «προκειμένου ἐπὶ τῆς θέσεως

τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ρουμανικῶν Κοινοτήτων», ὅτι ἡ ὀργάνωσις ἔγινε «ἄνευ διακρίσεως φυλετικῆς» καὶ ὅτι ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις ἐπανέλαβε ὅτι θὰ τηρήσει τὴν ὑποβληθεῖσα στίς 2 Ὀκτωβρίου 1921 Δήλωσις στὴν Κ.Τ.Ε. γιὰ σεβασμὸ τῶν μειονοτήτων καὶ τῶν δικαιωμάτων τους.

Ὅταν τὸ 1922 οἱ Ἀλβανοὶ πῆραν τὴν ἀπόφασιν νὰ συγκαλέσουν στὸ Βεράτι Κληρικολαϊκὸ Συνέδριον καὶ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνησις γνωστοποίησε τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν στὴν Κυβέρνησιν τῆς Σερβίας, ἀπὸ τὴν ὁποία ζήτησε ὑποστήριξιν, οἱ Σέρβοι ἀπάντησαν ἀρνητικὰ, συμβούλευσαν τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ ἐπιδείξουν περίσκεψιν καὶ ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν τους στίς ἐνέργειάς τους, γιατί, κατὰ τοὺς Σέρβους, ἔπρεπε νὰ ἀποφευχθεῖ τὸ σχίσμα, ἐφόσον ἡ κανονικὴ ἀποφῆ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἐνεῖχε μεγάλη σπουδαιότητα. Οἱ Σέρβοι ὑποσχέθησαν τότε στοὺς Ἀλβανοὺς παροχὴν διπλωματικῆς ὑποστήριξης πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀφοῦ προηγουμένως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ συμφωνοῦσε στὴ δημιουργίαν ἀνεξάρτητης Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν Ἀλβανία.

Μὲ τὸ Κληρικολαϊκὸ Συνέδριον τοῦ Βερατίου (Σεπτέμβριος 1922) τέθηκάν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Μητροπόλεων Δυρραχίου καὶ Κορυτσᾶς καὶ

τμήματα τῶν Μητροπόλεων Ἰπεκίου, Ἀχρίδας κ.λπ. τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, πού βρίσκονταν στήν ἐπικράτεια τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους, καί ὑποδείχτηκε τότε ὁ Ἀρχιμανδρίτης Βησσαρίων Τζοβάννης γιά τή Μητρόπολη Δυρραχίου, χωρίς ὅμως νά ὀλοκληρωθοῦν οἱ διαδικασίες, γιὰτί δέν ὑπῆρχαν στήν Ἀλβανία τότε Ἀρχιερεῖς νά τόν χειροτονήσουν.

Ἡ Σερβική Ἐκκλησία ἀρνήθηκε νά ικανοποιήσει τήν ἐπιθυμία τῆς Ἀλβανικῆς Κυβέρνησης, ἡ ὁποία ζήτησε τή συνδρομή καί τήν ἔγκρισή της γιά τή χειροτονία ἀπό τόν Πατριάρχη τῆς Σερβίας τοῦ Βησσαρίωνα Τζοβάννη γιά τή Μητρόπολη Δυρραχίου καί ἐνός ἀκόμη γιά τή Μητρόπολη Κορυτσᾶς. Ἡ Σερβική Ἐκκλησία δέν ἦταν σύμφωνη μέ τήν ἐκλογή αὐτή καί ἔθετε θέμα γιά τήν τύχη, ἀπό πλευρᾶς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, τῶν τμημάτων ἐκείνων τῶν Μητροπόλεων Ἰπεκίου, Ἀχρίδας κ.λπ., πού περιλαμβάνονται στό ἔδαφος τῆς Ἀλβανίας, καί γιὰτί ἐπανέλαβε ὅ,τι εἶχε δηλώσει στήν Ἀλβανική Κυβέρνηση καί πιό μπροστά, ἀφοῦ δέν ἤθελε νά ἀναμειχθεῖ σέ ζητήματα πού δέν ἀνήκαν στή Σερβική Ἐκκλησία.

Ἐνας ἀκόμη λόγος πού ἐπηρέασε τοὺς Σέρβους νά τηρήσουν ἀρνητικὴ στάση στό θέμα τοῦ Αὐτο-

κεφάλου τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἦταν οἱ πληροφορίες πού εἶχαν ὅτι ἡ Ἰταλία ὑποστήριζε μυστικά τὸ ἐκκλησιαστικὸ πραξικόπημα τῆς Ἀλβανίας γιατί προσδοκοῦσε νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ τὴ νέα αὐτὴ ρύθμιση σὲ βάρος κυρίως τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν Σέρβων.

Ἵστερα μάλιστα ἀπὸ τὸ 1923, ὅταν ἄρχισε νὰ δραστηριοποιεῖται ἡ ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος ἐκλατινισμοῦ Ὁρθοδόξων τῆς Ἀλβανίας, ὁ δὲ Φάν Νόλι θεωροῦνταν ὄργανο τῶν Ἰταλῶν, ἡ Σερβία ἄρχισε νὰ ἐκδηλώνει ἔντονες ἀνησυχίες.

Στὴ Σκόδρα, στὴ δεκαετία τοῦ 1920, ὑπῆρχαν 3.000 σλαβόφωνοι χριστιανοί, δυὸ ναοί, τρεῖς Ἱερεῖς, ἓνας Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος καὶ δάσκαλοι, πού πληρώνονταν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Μαυροβουνίου.

Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἦταν ὁ Σέρβος στὴν καταγωγὴ ἀλλὰ Ἀλβανὸς ὑπήκοος Βίκτωρ Μιχαήλοβιτς, ὁ ὁποῖος χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος ἀπὸ τὴ Σερβικὴ Ἐκκλησία στὰ τέλη τοῦ 1922 καὶ ἀνέλαβε τὴν πνευματικὴ διοίκηση τῶν Σέρβων τῆς Ἐπαρχίας Σκόδρας πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα τοῦ ἴδιου ἔτους.

Παρὰ τὶς ἀντιδράσεις τῶν Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι προσπάθησαν νὰ ἐξαλβανίσουν τὴ σλαβόφωνη μειο-

νότητα τῆς Σκόδρας καὶ πρὶν ἀπὸ τὶς γιορτὲς τοῦ Πάσχα τοῦ 1923 ἔστειλαν ἐκεῖ, χωρὶς ἐπιτυχία, ἀλβανόφωνο Ἱερέα γιὰ νὰ τελέσει τὶς Ἀκολουθίες στὴν ἀλβανικὴ γλῶσσα, ὁ Βίκτωρ παρέμεινε στὴ Σκόδρα μέχρι τὸ 1929.

Οἱ Σέρβοι θεωροῦσαν οὐσιαστικὴ γιὰ τὰ συμφέροντά τους στὴν Ἀλβανία τὴν παρουσία τοῦ Βίκτωρα καὶ προσδοκοῦσαν πῶς σὲ μελλοντικὴ διευθέτηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῆς Ἀλβανίας ὁ Βίκτωρ θὰ ἀποτελοῦσε μέλος τῆς Συνόδου τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα δὲν καθησύχαζε τοὺς φόβους τοὺς ὅτι ἦταν δυνατὸ, ὕστερα ἀπὸ τὴ διευθέτηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κρίσης στὴν Ἀλβανία, νὰ ἀναγκαστοῦν οἱ Σέρβοι νὰ ἀνακαλέσουν τὸ Βίκτωρα.

Καὶ γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἦταν προβληματικὴ ἡ παρουσία τοῦ Σέρβου Ἐπισκόπου Βίκτωρα στὴ Σκόδρα, γιατί, ἂν ἀναγνωρίζοταν τὸ Αὐτοκέφαλο στὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία, κατ' ἀνάγκη ὁ Βίκτωρ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν περιουσίαν, γιὰ τὴν ὁποία ἀντικανονικῶς εἶχε χειροτονηθεῖ, ὅποτε ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἔρθῃ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀντιμέτωπο μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Σερβίας, ἡ ὁποία θὰ προέβαινε σὲ διαμαρτυρίες γιὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Ἐπισκόπου τῆς καὶ

ὑπῆρχε περίπτωση νὰ δημιουργηθεῖ ἓνα σοβαρὸ ζήτημα στὶς σχέσεις Κωνσταντινούπολης καὶ Βελιγραδίου.

Ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀλβανίας Ἀχμέτ Ζώγου, ποὺ εἶχε καταφύγει στὸ ἔδαφος τῆς Σερβίας ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Φάν Νόλι τὸν Ἰούνιο τοῦ 1924, ἐπέστρεψε στὴν Ἀλβανία τὰ Χριστούγεννα τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ κατέλαβε τὴν ἐξουσία, ἀνατρέποντας τώρα αὐτὸς τὸν Φάν Νόλι μὲ τὴ βοήθεια τῶν Σέρβων. Ἦταν ἐπόμενο νὰ πιστεύουν οἱ Σέρβοι ὅτι κέρδιζαν ἔδαφος στὴν Ἀλβανία ἀφοῦ ὁ Ἀχμέτ Ζώγου θὰ αἰσθανόταν ὑποχρεωμένος σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν βοήθησαν νὰ ἐπανέλθει στὴ χώρα του πρὸ ἰσχυρὸς αὐτὴ τὴ φορά.

Οἱ σχέσεις τῶν Σέρβων μὲ τὸν Ἀχμέτ Ζώγου τοὺς ἔδιναν τὸ δικαίωμα νὰ πιστεύουν ὅτι θὰ μπορούσαν νὰ ἐπηρεάσουν τὰ πράγματα ὥστε νὰ τεθεῖ ἐπικεφαλῆς τῆς Ἀλβανικῆς Ὁρθοδοξίας πρόσωπο ποὺ δὲν θὰ τοὺς δημιουργοῦσε προβλήματα καὶ ὡς τέτοιο θεωροῦσαν τὸν Ἐπίσκοπο Μιλητουπόλεως Ἱερόθεο. Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ἤθελαν γιὰ ἀρχηγὸ τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας τὸ Φάν Νόλι, ποὺ ἦταν ὄργανο τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς, καὶ τοὺς βόλευε ἀσφαλῶς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Φάν Νόλι στὰ τέλη τοῦ 1925 ἐγκατέλειψε τὴν Ἀλβανία καὶ μέ-

σω τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας πῆγε στὴ Γερμανία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀργότερα στὴν Ἀμερική.

Ἡ Σερβία ὑπέβλεπε τὴ Συμφωνία τῆς 6ης Ἰουνίου 1926 ἀνάμεσα στὸν ἐκπρόσωπο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρῦσανθο καὶ τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀλβανίας Χουσεῖν Βρυώνη, γιατί ἀνάμεσα στοὺς ὑποψηφίους γιὰ τὴν πλήρωση τῶν πέντε Μητροπόλεων τῆς Ἀλβανίας κανένας δὲν ἦταν Σέρβος ἢ ὅπως ἔλεγαν οἱ Σέρβοι, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐπεδίωξε ὥστε ὅλες νὰ καταληφθοῦν ἀπὸ Ἕλληνες Ἱεράρχες· γι' αὐτὸ ἔπραξε ἡ Σερβία ὅ,τι οἱ τότε συνθῆκες τῆς ἐπέτρεπαν, ὅπως ἔλεγε ὁ Μητροπολίτης Τραπεζοῦντος Χρῦσανθος, νὰ μὴ τονωθοῦν δηλαδὴ οἱ συνεννοήσεις καὶ νὰ μὴ προχωρήσει ἡ Συμφωνία.

Ὅταν ἀργότερα ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ἀποφάσισε νὰ λύσει μόνη της, χωρὶς τὴ συνεργασία μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα, ἔστειλε στὸ Βελιγράδι τὸν Ἐπίσκοπο Βησσαρίωνα Τζοβάννη καὶ ζήτησε τὴ συνδρομὴ τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ χειροτονία Ἀλβανῶν κληρικῶν σὲ Ἀρχιερεῖς, προκειμένου νὰ πληρωθοῦν οἱ κενές Ἀρχιερατικὲς ἔδρες καὶ νὰ συγκροτηθεῖ ἡ Σύνοδος τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Πατριάρχης τῆς Σερβίας Δημήτριος δὲν ἱκανοποίησε ἀπευθείας τὸ αἶτημα αὐτὸ τῶν Ἀλβανῶν, ἐπέτρεψε ὅμως στὸ Σέρβο Ἐπίσκοπο Σκόδρας Βίκτωρα Μιχαήλοβιτς νὰ μεταβεῖ στὰ Τίρανα καὶ σὲ συνεργασία μὲ τὸ Βησσαρίωνα Τζοβάννη, ποὺ εἶχε χειροτονηθεῖ τὸ Μάιο τοῦ 1925 Ἀρχιερέας στὴν παλιὰ Μονὴ τῆς Σάβινας, πάνω ἀπὸ τὴ δαλματικὴ πόλη Χέρτσεγ-Νόβι, νὰ χειροτονήσουν τοὺς Ἀρχιερεῖς γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία. Ἴσως νὰ πείσθηκε ὁ Πατριάρχης Δημήτριος καὶ ἀπὸ τὴ Σερβικὴ Κυβέρνηση, τῆς ὁποίας φίλος ἦταν ὁ Βησσαρίων Τζοβάννης.

Ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῆς μετάβασης τοῦ Βησσαρίωνα στὸ Βελιγράδι καὶ ἀπὸ τὴν ἄνοδό του στὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀλβανίας πολλὰ φαίνεται νὰ προσδοκοῦσαν οἱ Σέρβοι τῆς Ἀλβανίας καὶ ἀπὸ τὴν προσφορὰ βοήθειας πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, μέσω τῶν χειροτονιῶν ποὺ θὰ ἔκανε ὁ Βίκτωρ Μιχαήλοβιτς, πολλὰ προσδοκοῦσαν γενικότερα οἱ Σέρβοι.

Ὅπως δὴποτε ὅλοι πίστευαν ὅτι θὰ πετύχαιναν κάποια ἐκκλησιαστικά, κανονικὰ καὶ ἄλλα προνόμια ὑπὲρ τῶν Σέρβων τῆς περιοχῆς Σκόδρας καὶ θὰ διασφαλιζόταν ἡ προνομιακὴ μεταχείριση στὸν Ἐπίσκοπο Βίκτωρα.

Ὁ ἀπὸ τὸ 1928 βασιλιάς τῆς Ἀλβανίας Ἀχμέτ Ζώγου γνώριζε ὅτι ὁ Βησσαρίων ἦταν ὄργανο τῆς σερβικῆς πολιτικῆς καὶ πιθανῶς νὰ τὸν χρησιμοποίησε σκόπιμα γιὰ νὰ ἔχει μιὰ θύρα ἀνοιχτὴ πρὸς τὴ Σερβία, γιὰ νὰ ἀναπνέει λίγο ἀπὸ τὸ σφιχτὸ ἐναγκαλισμὸ τοῦ Μουσολίνι. Ἐνῶ ὁ Μουσολίνι ἔλαβε τὰ μέτρα του καὶ πέτυχε νὰ διοριστεῖ Αὐλάρχης τοῦ ἀλβανικοῦ παλατιοῦ ὁ Ἐκρέμ-μπέη Λιμποχάβα, ποὺ εἶχε διασυνδέσεις μὲ τὴν Ἰταλία καὶ τὸ Μουσολίνι.

Ὅπωςδήποτε ἡ Συμφωνία τῆς 6ης Ἰουνίου 1926 τέθηκε στὸ περιθώριο καὶ αὐτὸ ἦταν τὸ μοναδικὸ ὄφελος τῶν Σέρβων ἀπὸ τὴν πραξικοπηματικὴ συγκρότηση τῆς Συνόδου τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1929.

Οἱ ἄλλες προσδοκίαι τῶν Σέρβων δὲν ικανοποιήθηκαν, ἡ ἐπίδρασή τους δηλαδὴ στὰ πράγματα τῆς Ἀλβανίας μὲσω τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βησσαρίωνα Τζοβάννη, ἢ διασφάλιση προνομίων γιὰ τὴ μειονότητά τους στὴ Σκόδρα καὶ ἡ διασφάλιση τῆς παραμονῆς τοῦ Βίκτωρα στὴ Σκόδρα, γιὰτὶ σύντομα ὁ Βίκτωρ ἀπελάθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς καὶ οἱ Σέρβοι ἀναγκάστηκαν καὶ πάλι, τὸ Μάρτιο τοῦ 1929, νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὅταν ὁ Μητροπολίτης Τραπεζοῦντος Χρύσαν-

θος ἐπισκέφτηκε ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τὸ Βελιγράδι, ὅπως, σὲ ὅποιαδήποτε μελλοντικὴ συμφωνία μὲ τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση, μεριμνήσει καὶ γιὰ τὴ σερβικὴ μειονότητα στὴν Ἀλβανία.

Ἔτσι, ὅταν τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1929 ὁ Χρῦσανθος ἐτοίμασε σχέδιο συμφωνίας στὴν Ἀθήνα μὲ τὸν ἀπεσταλμένο ἀπὸ τὴν Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση Δήμαρχο Κορυτσᾶς Βασίλειο Ἀβραάμ, στὸ ἄρθρο 5 γινόταν λόγος ὄχι πιά γιὰ ἑλληνικὴ μειονότητα ἀλλὰ ἀπλῶς γινόταν παραπομπὴ στὰ σχετικὰ ἄρθρα τῆς Δήλωσης πού εἶχε καταθέσει στις 2 Ὀκτωβρίου 1921 ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση διὰ τοῦ Φᾶν Νόλι στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν γιὰ τὸ σεβασμὸ τῶν δικαιωμάτων τῶν μειονοτήτων στὴν Ἀλβανία.

Καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο δὲν λησμόνησε, ὅταν τὸ 1937 παραχώρησε τὸ Αὐτοκέφαλο στὴν Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία, νὰ ζητήσῃ καὶ πάλι ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ σεβαστοῦν τὶς μειονότητες στὴ χώρα τους καὶ νὰ ἐπαναλάβουν τὴ διαβεβαίωση ὅτι θὰ τηρήσουν τὴ Δήλωση τῆς 2ας Ὀκτωβρίου 1921. Δήλωση πού εἶχε σχέση μὲ τὴν ἑλληνικὴ μειονότητα, τὴ σερβικὴ μειονότητα καὶ τοὺς Ἀρωμουνούς, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔδειχνε ἐνδιαφέρον καὶ ἡ Ρουμανία, καὶ διασφάλιζε τὰ δικαιώματά τους. Αὐτὴ ἡ διασφάλιση ὅμως ἦταν μόνο θεωρητικὴ, γιὰτι

στήν πράξη ἄλλη ἦταν ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἀλβανῶν ἀπέναντι στὶς μειονότητες.

Οἱ Βούλγαροι δὲ φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρθηκαν σοβαρὰ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κρίση στὴν Ἀλβανία, ἀφοῦ τοὺς ἀπασχολοῦσε ἄμεσα ἡ ἐπίλυση τοῦ δικοῦ τους προβλήματος, ἡ ἄρση δηλαδὴ τοῦ σχίσματος ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινούπολης.

Ἦδη τὸ 1919 ὁ εὐρισκόμενος στὴ Σόφια Ἀρχιμανδρίτης Βησσαρίων Τζοβάννης, ὁ ὁποῖος ὑπηρέτησε ἐκεῖ γιὰ λίγο ὡς Ἐφημέριος τοῦ Παρεκκλησίου τῆς βασιλικῆς πρεσβείας τῆς Ἑλλάδας καὶ διευθυντῆς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, ἤρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὸ παρεκκλήσι καὶ τὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ χειροτονηθεῖ Ἐπίσκοπος καὶ νὰ ἀποσταλεῖ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους στὴν Ἀλβανία γιὰ τὴν τοπικὴ διοργάνωση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας.

Ὁ ἴδιος ὁ Βησσαρίων 14 χρόνια ἀργότερα, ὡς «Ἀρχιεπίσκοπος» πιά τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ἔλαβε μέρος στὴ σύσκεψη τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς τοῦ «Παγκοσμίου Συνδέσμου Διεθνoῦς Φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν», ποῦ συνῆλθε στὴ Σόφια ἀπὸ τὶς 15 μέχρι τὶς 20 Σεπτεμβρίου 1933. Στὴ στρατιωτικὴ λέσχη τῆς Σόφιας, στὶς 16 Σεπτεμ-

βρίου, μίλησε και ο Βησσαρίων, ο οποίος έκανε λόγο για τις βουλγαρικές μειονότητες της Βαλκανικής, τονίζοντας ότι έπρεπε πρωτίστως να διευθετηθεί το ζήτημα αυτό για να καταστεί δυνατή η ειρήνη και ζήτησε να αποσταλεί Βούλγαρος Επίσκοπος στην Κορυτσά, υποδείξας ως κατάλληλο τον Τμηματάρχη των Θρησκευμάτων και της Παιδείας της Βουλγαρίας Κύριλλο.

Ο Βησσαρίων με την πρόταση αυτή στόχευε στην αναγνώριση της Έκκλησίας και του ίδιου από τους Βουλγάρους, αναγνώριζε όμως έτσι ότι στην περιοχή της Κορυτσάς υπήρχαν Βούλγαροι, για τους οποίους ζήτησε να αποσταλεί Βούλγαρος Αρχιερέας.

Οι Βούλγαροι μιλούσαν για βουλγαρική μειονότητα στην περιοχή της Κορυτσάς. Το 1935 εκδόθηκε στη Σόφια το βιβλίο του Πρωτοπρεσβυτέρου και Καθηγητή Στεφάνου Τσάνκοφ «Η Άλβανική Ορθόδοξη Έκκλησία και η οργάνωσή της», που έγραψε ύστερα από επίσκεψή του στην Άλβανία. Ο Τσάνκοφ αναφέρει σ' αυτό ότι οι Βούλγαροι στην Άλβανία ήταν τότε 25.000, από τους οποίους 10.000 ήταν Ορθόδοξοι και 15.000 Μουσουλμάνοι (Πομάκοι). Ο Τσάνκοφ στην πιο πάνω μελέτη του μείωσε αισθητώς τον αριθμό των Ελλή-

νων, ἐξαφάνισε σχεδὸν τοὺς Σέρβους, πὺ περιόρι-
ζε σὲ 200 οἰκογένειες, καὶ τόνισε τὴν παρουσία
τῶν «Βουλγάρων» γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἔτσι τὶς
βουλγαρικὲς βλέψεις, οἱ ὁποῖες περνοῦσαν ἀπὸ τὴ
Μακεδονία καὶ ἔφθαναν μέχρι τὴν Ἀλβανία.

Τώρα ἡ σκυτάλη πέρασε φανερά στοὺς Σκοπια-
νοὺς, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν «Μακεδόνες» ὅσους πρὶν
ἀπὸ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο οἱ Βούλγαροι θε-
ωροῦσαν ὡς «Βουλγάρους».

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

IV

Ἡ θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Τὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα τῆς Ἀλβανίας ἦταν καθ' ὅλοκληρίαν πολιτικὸ τόσο στὴ γένεσίν του ὅσο καὶ στὴν ἀνέλιξή του, ἀφοῦ τέθηκε στὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐθνικιστικῶν σχεδίων τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Ἀλβανιστῶν, καὶ ὡς τέτοιο πρόβλημα τὸ ἀντιμετώπισαν οἱ ὄμοροι λαοὶ τῆς Ἀλβανίας. Ἐνῶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγονταν οἱ τέσσαρες Μητροπόλεις τῆς Ἀλβανίας καὶ Βόρειας Ἡπείρου, στοχαζόταν σὲ ὅλες τὶς ἐνέργειάς του τὸ γόητρο τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ σεβασμὸ τῶν θεσμῶν, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴ διοίκησίν της, καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ὀρθόδοξου πληρώματος τῆς Ἀλβανίας καὶ Βόρειας Ἡπείρου, τὸ ὁποῖο πλήρωμα ἐξαιτίας ἐδαφικῶν ἀναδιατάξεων καὶ πολιτικῶν συγκυριῶν ἀποτέλεσε μειονότητα στὸ ἀλλόθρησκο ἄλβανικὸ κράτος.

Γιὰ ἀρκετὰ χρόνια ἡ Ὁρθοδοξία τῆς Ἀλβανίας δοκιμάστηκε σοβαρά, τὸ ὀρθόδοξο πλήρωμα ταλαιπωρήθηκε ἀφάνταστα, οἱ Ἕλληνες τῆς Βόρειας

Ἡπεύρου γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ δοκίμασαν τὴν καταπίεση τοῦ πλειοψηφοῦντος μουσουλμανικοῦ στοιχείου, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξοβελίστηκε ἀπὸ τοὺς ναοὺς, μειώθηκε σιγὰ σιγὰ ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση καὶ ἀπειλήθηκε ἡ ὑπόσταση τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν Ἀλβανία ἀπὸ τὴ δράση τῆς οὐνιτικῆς προπαγάνδας.

Οἱ Ὁρθόδοξοι τῆς Ἀλβανίας δὲν δικαιοῦνταν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Ἐκκλησίας τους σὲ Αὐτοκέφαλη. Τὸ Αὐτοκέφαλο νοεῖται καὶ ὑφίσταται σὲ κράτη χριστιανικὰ ἢ κατὰ πλειοψηφία χριστιανικά, στὰ ὁποῖα μάλιστα ὑπάρχει ὀρθόδοξη πλειοψηφία ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανοὺς. Ἀπαραίτητοι ὅμως παράγοντες γιὰ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ Αὐτοκέφαλου εἶναι ἡ ἐκφρασμένη γνώμη τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς γιὰ Αὐτοκέφαλο, ἡ διατύπωση τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ καὶ τῶν λόγων ποὺ ὑπαγορεύουν τὸ αἶτημα αὐτὸ ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς ἐπιτόπιας Ἱεραρχίας, ἡ κρίση καὶ ἀπόφανση τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, τῆς Ἐκκλησίας δηλαδὴ τῆς Κωνσταντινούπολης, στὸ αἶτημα αὐτὸ καὶ τελικῶς ἡ ὀριστικὴ ἀπόφαση τοῦ συνόλου τῆς Ὁρθοδοξίας.

Γι' αὐτό, ἡ μετὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς Ἀλβανίας σὲ ἀνεξάρτητο κράτος περιορισμένη κίνηση κλη-

ρικῶν καὶ λαϊκῶν Ὁρθόδοξων τῆς Ἀλβανίας, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Κυβέρνηση τῶν Τιράνων καὶ μὲ παντελὴ ἀπουσία τῆς ἐπιχώριας Ἱεραρχίας, νὰ ἀνακηρύξουν πραξικοπηματικὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας σὲ Αὐτοκέφαλη, στὸ Κληρικολαϊκὸ Συνέδριο τοῦ Βερατίου τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1922, ἀποτέλεσε εὐθεία παραβίαση τῶν κανόνων καὶ τῶν θεσμῶν τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, εἰσαγωγή ἐλάχιστα ὑγιῶν καὶ κανονικῶν ἐνεργειῶν καὶ μεθόδων καὶ πράξης, ἡ ὁποία τραυμάτισε τὸ γόητρο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Σημαντικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἐπισκόπων Μιλητουπόλεως Ἱεροθέου καὶ Συνάδων Χριστοφόρου στὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα τῆς Ἀλβανίας. Ὁ Ἱερόθεος, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ποὺ λήφθηκε στὶς 31 Ὀκτωβρίου 1922 (μὲ τὸ παλαιὸ Ἡμερολόγιο), στάλθηκε ὡς ἔξαρχος στὴν Ἀλβανία μὲ ἐντολὴ νὰ ἐνημερώσει μὲ ἐκθεσὴ του τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν στὴν Ἀλβανία. Μὲ βάση τὴν ἐνημέρωσιν αὐτὴν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο θὰ λάβαινε ὅλες τὶς ἐνδεικνυόμενες ἀποφάσεις γιὰ τὴν ἔκρυθμην κατάστασιν ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ στὴν Ἀλβανία ἀπὸ τὴν πραξικοπηματικὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Αὐτοκεφάλου στὶς 12 Σεπτεμβρίου 1922, τὶς δρα-

στηριότητες τῶν Ἀλβανιστῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ τὴν καταπίεση τῶν πατριαρχικῶν.

Δυστυχῶς ὁ Ἱερόθεος ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἄφιξής του στὴν Ἀλβανία (Κορυτσά) συμμάχησε μὲ τοὺς Ἀλβανιστές, ὅπως αὐτὸ καταφαίνεται ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιο πού ἀπηύθυνε στὶς 19 Νοεμβρίου 1922 (παλαιὸ Ἡμερολόγιο) πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς τῆς Ἀλβανίας. Μὲ τὴν ἐγκύκλιο αὐτή, γραμμένη στὴν ἑλληνικὴ καὶ ἄλβανικὴ γλῶσσα, ὁ Ἱερόθεος συμφώνησε μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν Ἀλβανιστῶν καὶ μὲ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Κληρικολαϊκοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερατίου. Ἔτσι ὁ Ἱερόθεος ὄχι μόνο δὲν ἐκτέλεσε τὴν ἐντολὴ πού ἔλαβε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ δὲν ἔφερε σὲ πέρας τὴν ἀποστολὴ πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀλλὰ μὲ τὶς ἐνεργειές του καὶ τὴ συμπεριφορὰ του ἔγινε ἡ αἰτία νὰ σχηματισθεῖ καὶ στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἡ ἐντύπωση ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, στέλλοντάς τον στὴν Ἀλβανία, ἀναγνώρισε τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς Ὁρθόδοξης Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας. Πέρα ἀπὸ αὐτά, ὁ ἴδιος ὁ Ἱερόθεος κάλεσε στὴν Ἀλβανία τὸν ἐπίσης Ἀλβανὸ στὴν καταγωγὴ Ἐπίσκοπο Συνάδων Χριστοφόρο νὰ ἔλθει στὴν Ἀλβανία ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ βοηθήσει καὶ

αὐτὸς μὲ τὴν παρουσία του τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλβανίας.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἀφοῦ δὲν συνέτρεχαν λόγοι γιὰ ἀναγνώριση τοῦ Αὐτοκεφάλου, ἦταν διατεθειμένο νὰ προχωρήσει στὴν παραχώρηση τοῦ Αὐτοδιοίκητου καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐπέδωσε σχέδιο Αὐτοδιοίκησης τῆς Ἀλβανικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν ἑπταμελῆ ἀπὸ Ἀλβανούς ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ἐπισκέφθηκε τὸ 1923 τὴν Κωνσταντινούπολην.

Ἡ ἐμπειρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖο γιὰ πολλὰ χρόνια εἶχε προστατεύσει τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς τῶν τεσσάρων ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ Βόρειας Ἡπείρου, ἰδίως ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάργηση τῆς Αὐτοκέφαλης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδας καὶ τὴν ἐπιναφορὰ τῶν Ἐπαρχιῶν αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐπιβλεψή του, ὁδήγησε τὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινούπολης νὰ παραχωρήσει τὸ Αὐτοδιοίκητο γιὰ νὰ προστατεύσει τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Ἀλβανίας καὶ Βόρειας Ἡπείρου ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν καλπάζουσα ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα, ἡ ὁποία προσπαθοῦσε νὰ ἐπεκταθεῖ στὴν Ἀλβανία καὶ μὲ τὴν συμπαράστασιν τῆς Ἰταλικῆς Κυβέρνησης.

Οἱ Ἀλβανοὶ δὲν δέχτηκαν τὸ Αὐτοδιοίκητο. Ἐτσι, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία ποιούμενο, ἄρχισε νὰ ἀναθεωρεῖ τὴν ἀπόφασή του γιὰ παραχώρηση Αὐτοδιοικήτου καὶ σκεφτόταν νὰ παραχωρήσει πλῆρες Αὐτοκέφαλο.

Ἡ μετάβαση στὴν Ἀλβανία ὡς ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου, κατὰ τοὺς μῆνες Μάιο καὶ Ἰούνιο τοῦ 1926, ὁδήγησε στὴν ὑπογραφή ἀνάμεσα στὸ Χρυσάνθο καὶ τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀλβανίας Χουσεῖν Βρυώνη τῆς Συμφωνίας τῶν Τιράνων (6 Ἰουνίου 1926). Μὲ τὴ Συμφωνία αὕτῃ ἐξασφαλίζονταν τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα τῶν Ὁρθοδόξων καὶ διασφαλιζονταν ὀρισμένα θρησκευτικὰ, γλωσσικὰ καὶ ἄλλα προνόμια γιὰ τοὺς ὀμαίμονες ἀδελφούς μας στὴν Ἀλβανία καὶ Βόρεια Ἡπειρο.

Ἡ Συμφωνία τῶν Τιράνων δυστυχῶς δὲν ἴσχυσε τελικῶς, γιὰτὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο βράδυνε στὴν ἐπικύρωσή της, οἱ Ἀλβανιστὲς Ὁρθόδοξοι καὶ οἱ προπαγανδιστὲς τῶν γειτονικῶν μὲ τὴν Ἀλβανία καὶ τὴν Ἑλλάδα κρατῶν ἐξαπέλυσαν ἄγρια ἐπίθεση ἐναντίον της καὶ τὴν χαρακτήρισαν ὡς νίκη τοῦ Φαναρίου, ὕστερα δὲ ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τοῦ Ἰταλοαλβανικοῦ Συμφώνου τῆς 27ης Νοεμβρίου 1926

καὶ ἀκόμη ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τῆς Ἰταλο-αλβανικῆς Συνθήκης Ἀμυντικῆς Συμφωνίας τῆς 27ης Νοεμβρίου 1927, μεταβλήθηκαν τελείως τὰ πράγματα στὴν Ἀλβανία καὶ προέκυψαν δυσμενεῖς γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὄροι καὶ καταστάσεις.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὸ ὁποῖο ὑπῆρξε πάντοτε φορέας ὑπερφυλετικοῦ καὶ ὑπερεθνικοῦ πνεύματος, σ' ὅλες τὶς ἐνέργειές του στοχάζεσθαι τὸ συμφέρον τῆς Ὀρθοδοξίας, μακριὰ ἀπὸ φυλετικὲς καὶ ἐθνικὲς διαφορὰς τῶν λαῶν, πολλὰς φορές δὲ ἐκδήλωσε τὴ θέσιν του αὐτὴ καὶ πολλὰς φορές κατέβαλλε σύντονες προσπάθειες νὰ πρυτανεύσει τὸ πνεῦμα αὐτό. Πάντοτε ὅμως δὲν μπόρεσε νὰ πετύχει τὸ σκοπὸν αὐτό, ἐφόσον ἐξωτερικὲς συνθήκες καὶ ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὶς προθέσεις του δυνάμεις ἐπενεργούσαν ἀρνητικὰ καὶ τραυμάτιζαν τοὺς διέποντες τὴν Ὀρθοδοξία θεσμούς.

Γελικῶς, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἀφοῦ διαβεβαιώθηκε ὅτι ἡ παράτασις τῆς ἐκκρεμότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῆς Ἀλβανίας ἀπέβαινε σὲ βάρος τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ διαπίστωσε ὅτι στὴν ἀλλόθρησκη αὐτὴ χώρα παραβιάζονταν κατάφωρα οἱ κανόνες καὶ οἱ θεσμοὶ τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀναγκάστηκε νὰ ὑποχωρήσει

καὶ νὰ ἐπιδείξει πνεῦμα μακροθυμίας, μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν εὐχὴ ὅτι δὲν θὰ ζημιώνονταν οἱ Ὁρθόδοξοι τῆς Ἀλβανίας, πού ἀποχωρίζονταν ἀπὸ τὴ Μητέρα Ἐκκλησία, τὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης.

Τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖο παραχωρήθηκε μὲ Τόμο στὶς 12 Ἀπριλίου 1937, ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς μακροθυμίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

- Stefan Zankow, *Die Albanische Orthodoxe Kirche*, Sofia 1935 (Sonderabdruck aus dem Jahrbuch der Theologischen Fakultät der Universität Sofia, Bd. XII, 9, 1934-1935), σελ. 67 (στή βουλγαρική γλώσσα με Inhaltangabe στή γερμανική).
- Ἀρχιμανδρίτου Μεθοδίου Φούγια, «Ἱστορική ἐξέλιξις τοῦ Αὐτοκεφάλου ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Ἀλβανίας. (Ἐξ ἐπισήμων ἀνεκδότων Ἐκθέσεων)», *Πάνταϊνος* 48 (1956), σελ. 54-56, 65-69, 105-109, 126-130, 145-150.
- Theodoro Minisci, «Come si giunse all' Autocafalia della Chiesa Ortodossa Albanese», *Risveglio-Zgjimi, Rivista italoalbanese di cultura e informazione* 12 (1974), n. 1, σελ. 5-10· n. 2, σελ. 4-10 (= *Oriente Cristiano*, 18/4 (1978), σελ. 65-86).
- Μητροπολίτου Κίτρου Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου, Ἡ Αὐτοκέφαλος Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας καὶ οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως αὐτῆς ἐν Ἀθήναις 1975, σελ. 70.
- Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων, (Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν – Ἰδρυμα Μελετῶν Ἰονίου καὶ Ἀδριατικοῦ Χώρου 2), Ἰωάννινα 1978, σελ. 446+8 εἰκόνες.
- Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας κατὰ τὰ ἔτη 1937-1967. (Πρώτη προσέγγισις)», *Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιον* 2 (1980), σελ. 133-160.
- Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδό-

ξου Ἐκκλησίας», *Ἐκκλησία καὶ Θεολογία* 1 (1980), σελ. 329-367.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, *Ἐγγραφα περὶ τῆς πραξικοπηματικῆς συγκροτήσεως τῆς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας (1929)*, (Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν – Ἰδρυμα Μελετῶν Ἰονίου καὶ Ἀδριατικοῦ Χώρου 7), Ἰωάννινα 1981, σελ. 67+5 εἰκόνες καὶ ἓνα πανομοιότυπο πατριαρχικοῦ ἐγγράφου.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ἰωακείμ Μαρτίτσης ἢ Μαρτινιανός», *Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 3 (1981), σελ. 59-78.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος καὶ οἱ δραστηριότητές του γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα τῆς Ἀλβανίας», *Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 4 (1982), σελ. 87-113.

Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρεταννίας Μεθοδίου, *Θεολογικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται. Συλλογὴ δημοσιευμάτων*, τ. 2, Ἀθήναι 1983, σελ. 48-127.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Σελίδες ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονος», *Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 5 (1983), σελ. 90-110.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ὁ Μιλητουπόλεως Ἱερόθεος καὶ οἱ δραστηριότητές του γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα τῆς Ἀλβανίας», *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 28 (1983), σελ. 9-152.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ὁ Συνάδων Χριστοφόρος καὶ οἱ δραστηριότητές του γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα τῆς Ἀλβανίας», *Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 6 (1984), σελ. 69-103.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου Ἰάκωβος καὶ οἱ δραστηριότητές του γιὰ τὸ ἐκκλησια-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

στικὸ ζήτημα τῆς Ἀλβανίας», *Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο* 8 (1986), σελ. 54-77.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, «Ἡ Ὀρθοδοξία στὴν Ἀλβανία σήμερα», *Καθ' ὁδὸν*, Περιοδικὴ ἔκδοση τοῦ Θεολογικοῦ Συνδέσμου, τχ. 1, Ἰανουάριος-Ἀπρίλιος 1992, σελ. 97-106.

Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, *Ἡ Ὀρθόδοξη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας*, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 163+15 εἰκόνες· β' ἔκδοση, Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 231+15 εἰκόνες· γ' ἔκδοση, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 267+15 εἰκόνες.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η ΔΙΑΛΕΞΗ
ΤΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΓΛΑΒΙΝΑ
ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1996

ΣΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
«Γ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Ε.Π.Ε.»

ΣΕ 1.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΣΑΜΟΥΑ ΣΑΤΙΝΕ 100 ΓΡ.
ΤΗΣ «ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ»

ΓΙΑ ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ-ΧΟΡΝ
ΜΑΡΚΟΥ ΑΓΡΗΛΙΟΥ 5, ΠΛΑΚΑ – 105 56 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 32.19.196

ΜΕ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ
ΚΩΣΤΑ ΤΣΙΚΝΑΚΗ

ΚΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΝΔΕΛΙΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

(Νοέμβριος 1992 - Μάιος 1993)

Υπεύθυνη: Χρύσα Α. Μαλτέζου

1. Δημήτρης Γ. Ἀποστολόπουλος, *Οἱ ἰδεολογικοὶ προσανατολισμοὶ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν Ἀλωση.*
2. Ἀπόστολος Ἀθ. Γλαβίνας, *Τὸ Αὐτοκέφαλο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας.*
3. Ἑλένη Ἀρβελέρ, *Ἡ ἐπεξεργασία τῆς Ὁρθόδοξίας καὶ τὰ πρῶτα Πατριαρχεῖα.*
4. Κωστῆς Μοσκώφ, *Ὁ Ἕλληνας Λόγος στὴν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή».*

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κωνσταντινουπόλεως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ISBN 960-7079-54-X